

Het recreatieve belang van regioparken voor de toekomst

Het recreatieve belang van regioparken voor de toekomst

**Confrontatie van de vraag naar en het aanbod van recreatiemogelijkheden
voor de regio's Rotterdam en Haaglanden**

**S. de Vries
W. de Regt**

Alterra-rapport 958

Alterra, Wageningen, 2004

REFERAAT

S. de Vries & W. de Regt, 2004. *Het recreatieve belang van regioparken voor de toekomst; confrontatie van de vraag naar en het aanbod van recreatiemogelijkheden voor de regio's Rotterdam en Haaglanden..* Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 958. 79 blz. 13 fig.; 20 tab.; 18 ref.

In opdracht van de provincie Zuid-Holland is met behulp van het door Alterra ontwikkelde instrument AVANAR (Afstemming Vraag & Aanbod Natuur Als Recreatieruimte) geanalyseerd wat de bijdrage is van een drietal geplande regioparken (Delfland, Rottemeren, IJsselmonde) aan het tegemoetkomen aan de recreatieve vraag vanuit de lokale bevolking. Analyses zijn uitgevoerd voor de huidige situatie (2000), de situatie in 2020 zonder en die met de drie regioparken. De kwantitatieve analyses beperken zich tot de activiteiten wandelen en fietsen, en concentreren zich ruimtelijk op de stadsregio Rotterdam en het stadsgewest Haaglanden. De resultaten worden gepresenteerd op het niveau van (deel)gemeenten.

Trefwoorden: recreatie, vraag, aanbod, AVANAR, Zuid-Holland

ISSN 1566-7197

Dit rapport kunt u bestellen door € 24,- over te maken op banknummer 36 70 54 612 ten name van Alterra, Wageningen, onder vermelding van Alterra-rapport 958. Dit bedrag is inclusief BTW en verzendkosten.

© 2004 Alterra

Postbus 47; 6700 AA Wageningen; Nederland

Tel.: (0317) 474700; fax: (0317) 419000; e-mail: info@alterra.wur.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

[Alterra-rapport 958/ April/2004]

Inhoud

Samenvatting	7
1 Inleiding	13
2 Werkwijze en gebruikte bestanden	15
2.1 Werkwijze	15
2.2 Gebruikte bestanden voor huidige situatie	16
2.3 Gehanteerde kengetallen	17
2.4 Gebruikte bestanden voor 2020	20
2.4.1 Aanbod 2020: twee scenario's	20
2.4.2 Vraag 2020: aantallen inwoners	24
2.4.3 Vraag 2020: verhouding autochtoon – niet-westers allochtoon	25
3 Resultaten 2000	29
3.1 Wijze van presenteren	29
3.2 Wandelen	32
3.3 Fietsen	37
4 Resultaten 2020	43
4.1 Twee toekomstscenario's voor 2020	43
4.2 Wandelen	44
4.2.1 Scenario zonder regioparken	44
4.2.2 Scenario met regioparken	47
4.3 Fietsen	51
4.3.1 Scenario zonder regioparken	51
4.3.2 Scenario met regioparken	57
4.4 Vergelijking van huidige situatie met de twee toekomstscenario's	60
4.4.1 Vergelijking op het niveau van stadsregio's	60
4.4.2 Vergelijking op het niveau van centrale gemeentes	62
5 Conclusies, discussie en aanbevelingen	65
5.1 Conclusies	65
5.2 Discussie en aanbevelingen voor beleid	69
Referenties	73
Appendix 1 Resultaten nieuw stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg	75
Appendix 2 Samenstelling begeleidingscommissie	77

Samenvatting

Aanleiding

De Provincie Zuid-Holland beoogt haar beleidsdoelstellingen m.b.t. “Groen in en om de Stad (GIOS)” en “Routegebonden recreatie” verder aan te scherpen, dan wel te vertalen naar een uitvoeringsprogramma. Daarnaast zoekt zij naar handvatten bij de opstelling van nieuwe streekplannen, in het bijzonder voor RR2020 (in Rijnmond). Er is met andere woorden meer inzicht gewenst in de “match” tussen de behoefte aan openluchtrecreatie, en het huidige (plus in uitvoering zijnde) aanbod van recreatiemogelijkheden. Daarbij gaat het vooral om groen in en direct om de grote steden. Hiertoe heeft de Provincie met de Stadsregio Rotterdam en de ANWB aan Alterra de opdracht gegeven om de recreatiebehoeften van nu en in de toekomst te kwantificeren. De centrale vraagstelling luidt:

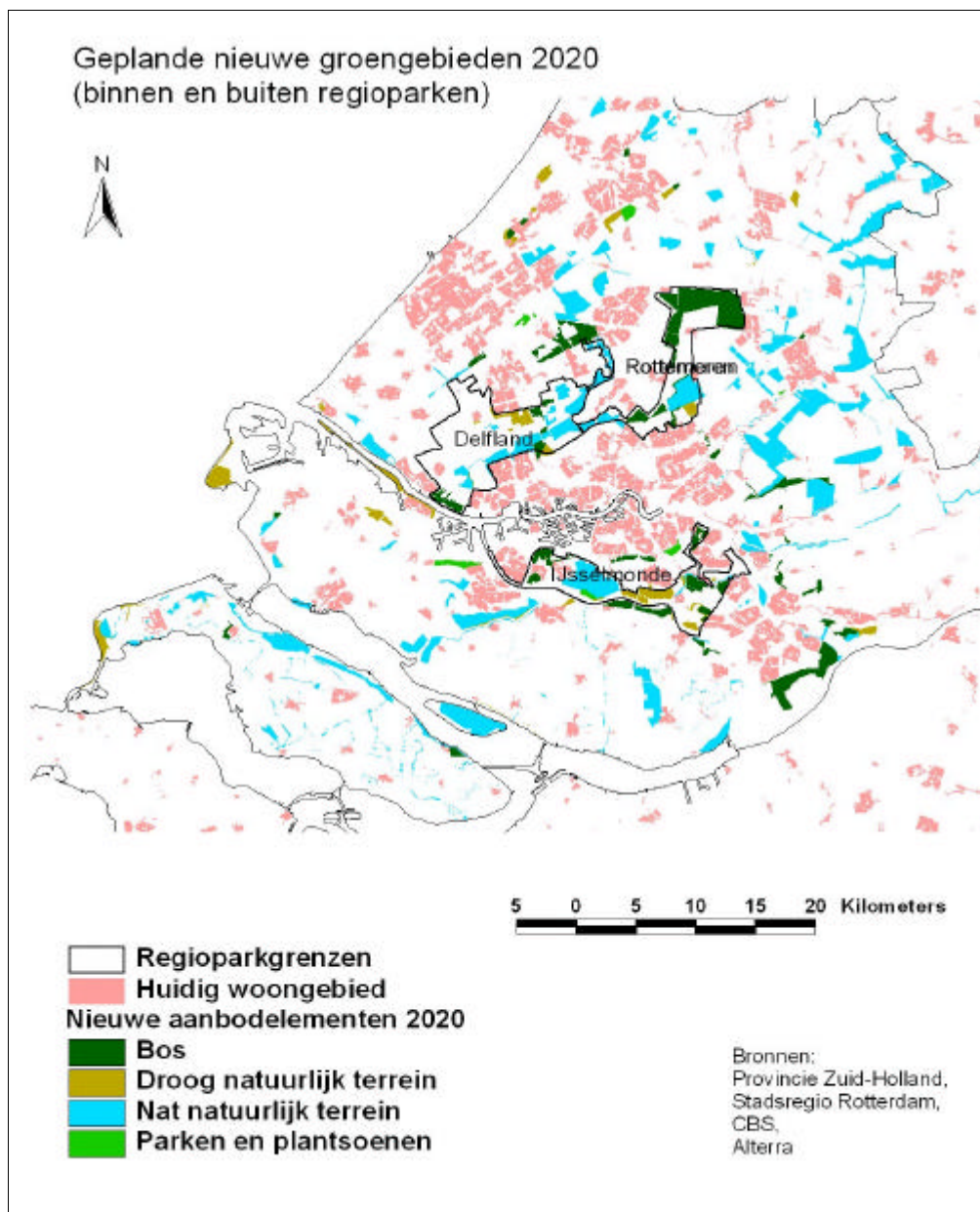
Is het groene recreatieaanbod in en rondom de grote steden van Zuid-Holland voldoende om nu en in de toekomst te voldoen aan de behoeften van de inwoners van deze steden?

Afbakening

De analyse richt zich op twee stadsregio's binnen de provincie Zuid-Holland: het stadsgewest Haaglanden en de stadsregio Rotterdam. Verder beperkt zij zich tot de twee meest voorkomende recreatieactiviteiten in een groene omgeving: wandelen en fietsen. Voor de huidige situatie is daarbij uitgegaan van het jaar 2000, terwijl voor de toekomst het jaar 2020 is aangehouden. Aan de *aanbodzijde* is gewerkt met twee toekomstscenario's: één zonder en één met rond Rotterdam geplande regioparken (Delfland, Rottemeren, IJsselmonde); zie de kaart op de volgende pagina.

Regioparken zijn hoogwaardige recreatielandschappen die direct grenzen aan het stedelijk gebied. De gebieden worden dusdanig ingericht en beheerd dat zij op lokaal en regionaal niveau een functie kunnen vervullen als parklandschap voor de regiobewoners, en vanuit de stad goed bereikbaar zijn met het openbaar vervoer, de auto en de fiets.

In het eerste toekomstscenario zijn de geplande projecten buiten de grenzen van de drie ‘Rotterdamse’ regioparken wel meegenomen, maar binnen de grenzen van de drie parken niet. In het tweede toekomstscenario zijn ook de geplande projecten binnen de regioparken meegenomen. Andere dan de drie genoemde regioparken zijn in beide toekomstscenario's niet meegenomen; het mogelijke effect van nieuwe regioparken rondom Den Haag is derhalve buiten beschouwing gelaten. Door vergelijking van de uitkomsten van de huidige situatie met de twee toekomstscenario's, kan de meerwaarde van deze regioparken in beeld gebracht worden.

Kaart S1 Gepland nog te realiseren recreatief aanbod voor 2020

Methodiek

Voor het beantwoorden van de centrale vraag is gebruik gemaakt van het eerder binnen Alterra ontwikkelde AVANAR-instrument: **Afstemming Vraag & Aanbod Natuur Als Recreatieruimte**. Dit instrument is ontwikkeld naar aanleiding van soortgelijke vragen van onder andere de ANWB en is eerder al toegepast op Amsterdam en omgeving. Het instrument richt zich op de kwantitatieve vraag- en aanbodverhoudingen en geeft geen inzicht in de kwaliteit van het recreatieve aanbod.

Voor het aanbod is overwegend gebruik gemaakt van de CBS Bodemstatistiek. Hierbij is aan elke grondgebruiksvorm per activiteit een recreatieve opvangcapaciteit toegekend. Deze wordt uitgedrukt in het aantal *recreatieplaatsen: het aantal mensen dat per dag op één hectare van het betreffende type aanbod de betreffende recreatieactiviteit kan beoefenen*.

Aan de *vraagzijde* is gebruik gemaakt van CBS-gegevens en bevolkingsprognoses van de gemeente Rotterdam en de Provincie Zuid-Holland, waarbij o.m. de verhouding niet-westerse allochtonen en autochtonen is meegenomen. Gerekend wordt met het deelnamepercentage aan de activiteit op de zogenaamde '*maatgevende dag*': *de dag waarvan beleidsmatig gevonden wordt dat er voldoende aanbod moet zijn om de vraag te accommoderen*.

Een andere beleidsmatige keuze betreft de afstand waarbinnen dit voldoende aanbod zich moet bevinden. Er is gewerkt met een *dubbele normafstand per activiteit*. Zo is voor wandelen als norm aangehouden dat het totale benodigde aanbod zich binnen 10 kilometer van (het middelpunt van) de woonbuurt moest bevinden, maar dat 50% van de in totaal benodigde capaciteit al binnen 2,5 kilometer diende te liggen.

Op grond van deze uitgangspunten is per activiteit doorgerekend in hoeverre de daadwerkelijke vraag- en aanbodverhoudingen de gewenste verhoudingen benaderen. Er worden twee soorten uitkomsten gepresenteerd, beide op het niveau van (deel)gemeenten. Enerzijds is dit het *percentage* van de recreatiebehoeften waarin voorzien wordt binnen de normafstand. Van deze uitkomst wordt verwacht dat zij gerelateerd is aan het oordeel van de bewoners over het aantal recreatiemogelijkheden. Zij geeft aan wat er beschikbaar is per persoon. De tweede soort uitkomsten zijn de *absolute tekorten*, uitgedrukt in het aantal nog extra benodigde recreatieplaatsen. Deze laatste uitkomst is vooral interessant omdat zij omgerekend kan worden in een ruimteclaim: hoeveel extra aanbod, van een bepaald type, is volgens de gehanteerde uitgangspunten nog nodig om in de totale recreatieve vraag te voorzien?

Uitkomsten

Per stadsregio en per scenario zijn de uitkomsten voor de *absolute tekorten* als volgt:

*Tabel S1 Overzicht van uitkomsten m.b.t. tekorten voor **stadsregio Rotterdam***

	Huidige situatie (2000)	Toekomstscenario's voor 2020	
		zonder regioparken	met regioparken
Absolute tekorten (in recreatieplaatsen), tussen haakjes procentuele verandering t.o.v. 2000			
- wandelen	88.142	99.261 (+13%)	80.136 (-9%)
- fietsen	28.977	29.239 (+1%)	23.372 (-19%)
Tekorten vertaald naar ruimteclaim (in ha) ¹			
- indien bos	9.800	11.000	8.900
- indien natte natuur	29.400	33.100	26.700

*Tabel S2 Overzicht van uitkomsten m.b.t. tekorten voor **stadsgewest Haaglanden***

Huidige situatie (2000)		Toekomstscenario's voor 2020	
		zonder regioparken	met regioparken
Absolute tekorten (in recreatieplaatsen), tussen haakjes procentuele verandering t.o.v. 2000			
- wandelen	62.733	74.233 (+18%)	65.357 (+4%)
- fietsen	33.138	39.116 (+18%)	36.187 (+9%)
Tekorten vertaald naar ruimteclaim (in ha) ¹			
- indien bos	11.000	13.000	12.100
- indien natte natuur	33.100	39.100	36.200

NB: de berekende ruimteclaim dekt steeds de volledige tekorten voor beide activiteiten, mits de aanleg van nieuwe groengebieden niet ten koste gaat van bestaande gebieden met een recreatieve opvangcapaciteit.

Conclusies

De *conclusies* die uit bovenstaande uitkomsten getrokken kunnen worden zijn:

1. Situatie 2000. In 2000 kennen beide regio's Haaglanden en Rotterdam, aanzienlijke tekorten voor zowel recreatief wandelen als recreatief fietsen. Voor fietsen is het tekort, uitgedrukt in recreatieplaatsen, wel duidelijk lager dan voor wandelen. Ook per persoon zijn de tekorten aanzienlijk. Beleidsmatig wordt aangenomen dat deze tekorten een negatieve invloed op de leefbaarheid van beide regio's hebben.
2. Scenario 2020 zonder regioparken. Indien de bestaande plannen in deze regioparken niet worden uitgevoerd, blijft de vraag- en aanbodverhouding op persoonsniveau ongeveer gelijk. Omdat er sprake is van een toenemende bevolking, nemen daarmee de absolute tekorten toe. Beleidsmatig gesproken verbetert de leefbaarheid van de beide regio's niet ten opzichte van de huidige

¹ In de tabellen zijn de absolute tekorten gedeeld door de opvangcapaciteit van respectievelijk bos en natte natuur (zie tabel 1), en is de hoogste ruimteclaim overgenomen. Een hectare bos heeft namelijk gelijktijdig een opvangcapaciteit voor wandelen en voor fietsen.

situatie. Door de grotere omvang van het tekort vraagt het meer inspanning dit tekort weg te werken dan in 2000 het geval was.

3. Scenario 2020 met regioparken rondom de stad Rotterdam. De realisatie van de regioparken Rottemeren, Midden-Delfland en IJsselmonde heeft voor de Rotterdamse regio een duidelijke meerwaarde om de recreatietekorten terug te dringen. De tekorten per persoon nemen aanzienlijk af. Zozeer zelfs dat, in weerwil van de bevolkingsgroei, de absolute tekorten ten opzichte van 2000 dalen. Beleidsmatig gesproken betekent dit dat in de regio Rotterdam de leefbaarheid toeneemt. Hoewel geringer in omvang dan in 2000, blijft er nog wel een fiks absoluut tekort bestaan.
4. De “Rotterdamse” regioparken voorkomen niet dat in het centrale deel van de regio Haaglanden de achterstandssituatie wat betreft groene recreatiemogelijkheden verder verslechtert. Wil men in Haaglanden de bestaande absolute tekorten tenminste gelijk houden, dan wel de tekorten per persoon daadwerkelijk terugdringen omwille van de leefbaarheid, dan zijn nieuwe projecten (boven op de bestaande) in de vorm van “eigen” regioparken voor Haaglanden noodzakelijk.
5. In vergelijking met het scenario 2020 zonder regioparken is, uitgedrukt in hectaren bos, de extra capaciteit die door de drie regioparken wordt gegenereerd gelijk aan die van 3.000 hectare bos.² Niettemin bedraagt de ruimteclaim (uitgedrukt in bos), die *overblijft* als de regioparken zijn gerealiseerd 8.900 hectare voor de stadsregio Rotterdam en 12.100 hectare voor Haaglanden.
6. De centrale onderzoeksvraag, *“Is het groene recreatieaanbod in en rondom de grote steden van Zuid-Holland voldoende om nu en in de toekomst te voldoen aan de behoeften van de inwoners van deze steden?”*, wordt met ‘nee’ beantwoord. In 2000 is er een fors tekort aan recreatiemogelijkheden in beide regio’s, en ongeacht welk scenario er in 2020 gehanteerd wordt, blijft er een tekort bestaan. Niettemin zal het recreatietekort in de stadsregio Rotterdam dankzij de drie regioparken afnemen, wat de leefbaarheid ten goede komt. In Haaglanden echter lopen de recreatietekorten in 2020 in beide scenario’s verder op, en verslechtert (beleidsmatig gesproken) met name in het centrale deel de leefbaarheid ten opzichte van 2000.

² Alleen de extra gegenereerde capaciteit die ook ten goede komt aan de inwoners van de twee stadsregio’s die nog niet voldoende voorzien waren, telt hier mee.

Aanbevelingen

Op basis van dit onderzoek worden de volgende aanbevelingen voor beleid gedaan:

1. Om de recreatietekorten zoveel mogelijk terug te dringen en zo (beleidsmatig gezien) een inhaalslag te maken wat betreft de leefbaarheid, kan men het beste kiezen voor inrichtingsvormen met een hoge recreatieve opvangcapaciteit. Bos heeft de hoogste opvangcapaciteit voor zowel wandelen als fietsen.
2. Het verdient aanbeveling nieuwe bosgebieden zo dicht mogelijk bij de stadsranden aan te leggen: streef er naar dat zoveel mogelijk dichtbij huis in de behoefte aan recreatie voorzien wordt. Een goede toegankelijkheid in de vorm van fiets- en wandelpaden is een essentiële randvoorwaarde. Daarbij zijn in dit onderzoek de volgende normafstanden gehanteerd:
 - wandelen: 10 km vanaf eigen woonbuurt (met 50% al binnen 2,5 km)
 - fietsen: 15 km vanaf eigen woonbuurt (met 60% al binnen 7,5 km)
3. Indien men agrarisch gebied voor intensiever recreatief gebruik geschikt wil maken, dient men te beseffen dat het verdichten van de recreatieve infrastructuur een aanzienlijke inspanning vereist, en daarmee al snel een zeer kostbare aangelegenheid wordt. Gegeven de veelal relatief lage waardering voor agrarisch gebied, zeker onder niet-westerse allochtonen, lijkt dit daarmee geen voor de hand liggende optie.
4. Verder onderzoek naar de maatschappelijke relevantie van de beleidsmatig geconstateerde tekorten is wenselijk. Hierbij gaat het met name om het daadwerkelijk voorkomen van de verwachte negatieve gevolgen van een lokaal tekort aan recreatiemogelijkheden. Door een dergelijke onderbouwing winnen de uitkomsten van de analyse aan zeggingskracht.
5. Belevings- en gebruikersonderzoek onder inwoners en recreanten, gericht op de kwaliteit van het aanbod, is en blijft, naast dit kwantitatieve recreatieonderzoek, onontbeerlijk teneinde een adequaat recreatiebeleid te kunnen voeren.

1 Inleiding

De Provincie Zuid-Holland beoogt momenteel haar beleidsdoelstellingen m.b.t. “Groen om de Stad” en “Routegebonden recreatie” verder aan te scherpen, dan wel te verfijnen naar een uitvoeringsprogramma. Daarnaast zoekt zij naar handvatten bij de opstelling van nieuwe streekplannen, in het bijzonder voor RR2020 (in Rijnmond), wat een coproductie is met de Stadsregio Rotterdam. Er is met andere woorden meer inzicht gewenst in de “match” tussen de behoefte aan openlucht recreatie, en het huidige (plus in uitvoering zijnde) aanbod aan recreatiemogelijkheden. Daarbij wordt uitgegaan van groen in en direct om de grote steden. De centrale vraagstelling kan als volgt geformuleerd worden:

Is het groene recreatieaanbod in en rondom de grote steden van Zuid-Holland, binnen een nader te bepalen straal, voldoende om nu en in de toekomst te voldoen aan de behoeften van de inwoners van deze steden?

Omdat het gaat om een project met een vrij beperkte omvang, is ervoor gekozen om gebruik te maken van het door Alterra ontwikkelde model AVANAR. AVANAR staat hierbij voor **A**fstemming **V**raag & **A**anbod **N**atuur **A**ls **R**ecreatieruimte. Dit model is gaandeweg ontwikkeld in een reeks van eerdere onderzoeken met soortgelijke vraagstellingen. Het eerste onderzoek in deze reeks was dat naar de vraag- en aanbodverhouding van huidige recreatiemogelijkheden in de G30-steden, uitgevoerd in opdracht van de ANWB (De Vries & Bulens, 2001). Dit onderzoek kreeg voor de provincie Noord-Holland een vervolg in de vorm van het doorrekenen van de toekomstige situatie (De Vries & Goossen, 2002a). In een project voor de gemeente Amsterdam is de methode verder verfijnd, onder andere door meer rekening te houden met de samenstelling van de bevolking (De Vries et al., 2003a). Parallel hieraan is het AVANAR-model geautomatiseerd. Deze geautomatiseerde versie, die ook hier gebruikt zal worden, wordt gedetailleerd beschreven in De Vries e.a. (2003b).

Het gebruik van AVANAR biedt met name het voordeel dat de nodige ruimtelijke analyses efficiënter uitgevoerd kunnen worden. Daarnaast biedt het gebruik van een gestandaardiseerde methode in principe ook het voordeel van de mogelijke vergelijking met andere gebieden die al eerder met behulp van deze methode zijn geanalyseerd. Tegelijkertijd brengt het werken met een gestandaardiseerde methode ook bepaalde randvoorwaarden en beperkingen met zich mee. De AVANAR-analyse leidt tot uitspraken op het niveau van herkomst- of woongebieden. Zij brengt het *beschikbare* aanbod per inwoner in beeld. Hierbij gaat het niet alleen om het recreatieaanbod binnen het herkomstgebied: er wordt ook gekeken naar het aanbod hierbuiten, zolang dit maar binnen de opgegeven normafstand valt. Daarbij wordt rekening gehouden met de vraag naar recreatiemogelijkheden vanuit andere herkomsten: elke recreatieplaats wordt maar eenmaal uitgegeven. De analyse is sterk kwantitatief van aard: de AVANAR-methode geeft weinig inzicht in de kwaliteit van

de geboden recreatiemogelijkheden.³ In de analyse worden verschillende gebiedstypen die tot het groene recreatieaanbod gerekend kunnen worden (bijv. park, bos, agrarisch gebied) op één noemer gebracht door, per recreatieactiviteit, de recreatieve opvangcapaciteit van het gebiedstype zo goed mogelijk te bepalen. Groen in de stad, in de vorm van parken en plantsoenen, wordt expliciet meegenomen als onderdeel van het aanbod.

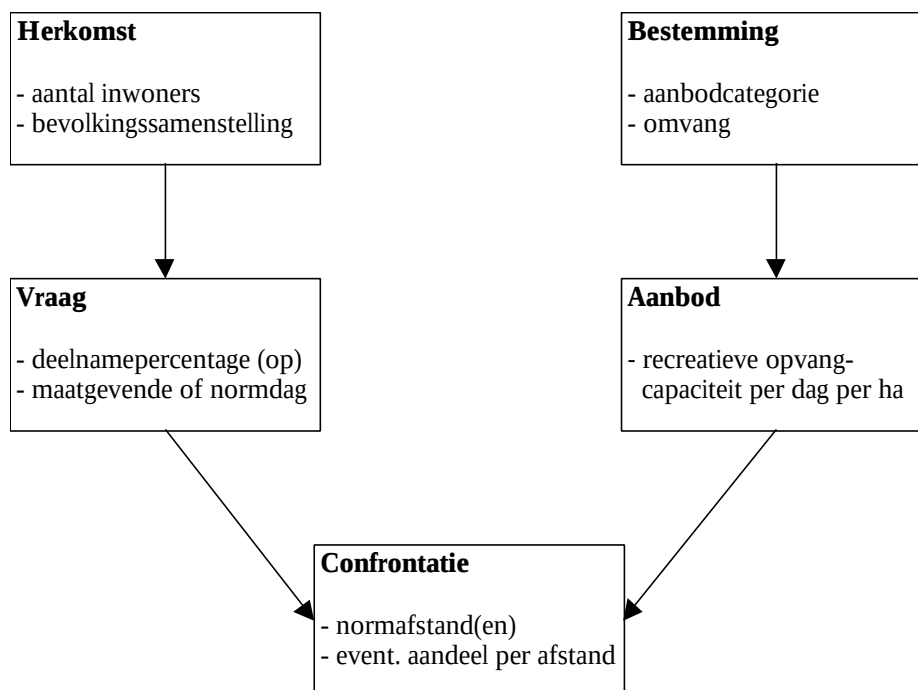
In concreto wordt binnen dit project voor het stadsgewest Haaglanden en de stadsregio Rotterdam gekeken naar de verhouding vraag/aanbod voor de recreatie-activiteiten wandelen en fietsen, dit zowel voor de huidige situatie (anno 2000) als voor de toekomst (2020). Voor de toekomstige situatie wordt er aan de aanbodzijde ook nog gewerkt met twee scenario's: het geplande aanbod inclusief en exclusief een drietal regioparken rondom de stad Rotterdam. De analyse beoogt inzicht te geven in waar zich met name de grootste tekorten voordoen (op het niveau van stadsdelen of gemeenten). Op grond hiervan kan ingeschat worden welke corrigerende of aanvullende acties waar gewenst zijn, dan wel waar het behoud van het bestaande recreatieve aanbod een hoge prioriteit verdient. Meer specifiek geeft de analyse ook inzicht in de (kwantitatieve) bijdrage van de geplande regioparken rondom de stad Rotterdam in het verbeteren van het recreatieve aanbod. Dit kan eventueel aanleiding vormen om de ligging of invulling van deze regioparken aan te passen.

³ Hierover zijn veelal ook geen gegevens direct voorhanden, waardoor een dergelijke toevoeging al snel een kostbare zaak wordt.

2 Werkwijze en gebruikte bestanden

2.1 Werkwijze

De werkwijze is in belangrijke mate analoog aan die in een eerdere studie, uitgevoerd voor de gemeente Amsterdam (De Vries et al., 2003a). Voor herkomstgebieden wordt het aantal inwoners bepaald, alsmede de samenstelling van de bevolking. Hierbij wordt alleen een onderscheid gemaakt tussen autochtonen en niet-westerse allochtonen. Westerse allochtonen worden geacht hetzelfde recreatiegedrag te vertonen als autochtonen. Per bevolkingsgroep wordt zo goed mogelijk het percentage van deze groep dat op de maatgevende of normdag deelneemt aan de betreffende recreatieactiviteit achterhaald. Als maatgevende dag is hier gekozen voor de vijfde drukste dag van het jaar. Dit gecombineerd levert het aantal deelnemers per herkomstgebied op de maatgevende dag op. Aan de aanbodzijde worden de relevante typen aanbod voor de betreffende activiteit in beeld gebracht. Vervolgens wordt aan elk type een recreatieve opvangcapaciteit toegekend. Deze wordt uitgedrukt in *recreatieplaatsen*: het aantal personen dat per dag op één hectare van het betreffende type aanbod de betreffende recreatieactiviteit kan beoefenen. Op deze wijze worden vraag en aanbod in confronteerbare eenheden uitgedrukt (zie ook figuur 1).

Figuur 1 Conceptueel schema AVANAR

Voor de confrontatie zelf is nog een ingrediënt nodig: de normafstand. Dit is de afstand waarbinnen voldoende recreatiemogelijkheden beschikbaar dienen te zijn. Een belangrijk verschil met de genoemde eerdere studie is dat hier gewerkt zal worden met een dubbele normafstand. In plaats van een enkelvoudige afstand waarbinnen (op de maatgevende dag) voldoende aanbod beschikbaar moet zijn, moet er nu al een deel van het aanbod dicht bij huis liggen (korte normafstand). De resterende benodigde capaciteit mag wel wat verder weg liggen, conform de eerdere enkelvoudige afstand (nu de maximale normafstand genoemd).⁴ De normafstanden kunnen per activiteit gekozen worden. In de analyse spelen gemeentegrenzen geen rol: mensen kunnen gebruik maken van aanbod dat buiten de eigen gemeente ligt en omgekeerd, zolang dit aanbod maar binnen de normafstand ligt. Voor meer technische achtergrondinformatie over de gehanteerde methode wordt verwezen naar De Vries e.a. (2003b).

2.2 Gebruikte bestanden voor huidige situatie

Een ander verschil met de hiervoor genoemde Amsterdamse studie betreft de gehanteerde bestanden die als invoer dienen voor de analyse. Dit betreft zowel het aanbod als de vraag. Voor de provincie Zuid-Holland is bij het aanbod uitgegaan van de laatste versie van de CBS Bodemstatistiek als basis, het Bestand Bodemgebruik 2000 (BBG2000). Op dit bestand zijn een aantal verfijningen aangebracht, analoog aan die in het eerder gehanteerde aanbodbestand (zie De Vries & Bulens, 2001). Hierbij is steeds gekeken of er van de aanvullend gehanteerde bestanden inmiddels recentere versies waren verschenen. Dit bleek alleen voor het bestand Landelijk Grondgebruik Nederland (LGN) het geval: er is nu gewerkt met versie 4. Voor de overige bestanden geldt dat dezelfde versies gehanteerd zijn als eerder. Kaart 1 geeft het aanbod in grondgebruiksklassen weer. Een aantal klassen waaraan geen recreatieve opvangcapaciteit is toegekend, is hierbij weggelaten (bijv. glastuinbouw, woongebied e.d.).

Aan de vraagkant is gewerkt met de Kerncijfers Wijken en Buurten van het CBS, en wel de versie van 1999. Hiervan zijn met name de gegevens over het aantal inwoners en het percentage niet-westerse allochtonen als basis voor de vraagbepaling gebruikt. Daarnaast is ook gebruik gemaakt van de digitale begrenzing van de buurten. Voor de analyse is het noodzakelijk om ook over dergelijke gegevens buiten de provincie Zuid-Holland te beschikken. Deze konden door de opdrachtgever niet worden aangeleverd. Daarom is gebruik gemaakt van het binnen Alterra beschikbare postcoderegister van het CBS, eveneens uit 1999. Dit register bevat soortgelijke gegevens, alleen dan op het niveau van een 4-positie postcodegebied. Dit is ruimtelijk gezien een wat grover niveau: Nederland is landsdekkend opgedeeld in circa 4000 postcodegebieden, tegenover ongeveer 10.000 CBS-buurten. Beide bestanden zijn gecombineerd: het buurtregister voor de provincie Zuid-Holland en het postcoderegister voor die delen van naburige provincies die binnen het analysegebied vielen.

⁴ Een soortgelijke analyse is overigens inmiddels ook voor Amsterdam uitgevoerd, maar hier is nog niet extern over gerapporteerd.

2.3 Gehanteerde kengetallen

De aan de grondgebruiksklassen toegekende recreatieve opvangcapaciteiten zijn dezelfde als die in eerdere studies (zie tabel 1). Deze opvangcapaciteiten zijn vooral ingegeven vanuit sociaalrecreatieve overwegingen. Belangrijk hierbij is de (gemiddelde) dichtheid van de recreatieve infrastructuur voor de betreffende activiteit, in de vorm van paden en wegen. Daarnaast speelt ook de zichtbaarheid van medegebruikers een rol: hoe opener een gebied, hoe eerder men hinder ondervindt van dergelijke medegebruikers. In tabel 1 is, naast wandelen en fietsen, voor de volledigheid ook landgebonden stationaire recreatie toegevoegd. Verder kan ook nog gedacht worden aan de combinatie zwemmen & zonnen. Voor deze laatste activiteiten worden geen analyses uitgevoerd.

Tabel 1 Gehanteerde kengetallen voor de analyse: recreatieve opvangcapaciteiten

Type grondgebruik	Wandelen	Fietsen	Landgebonden stationaire recr.
Parken en plantsoenen	8	2	90
Dagrecreatief terrein *	0	0	100
Bos	9	3	0
Droog natuurlijk terrein	6	2	0
Strand	8	0	0
Nat natuurlijk terrein	3	1	0
<i>Agrarisch gebied</i>			
- hoog ontsloten & besloten	0,6	1,8	0
- hoog ontsloten & open	0,3	0,9	0
- gemiddeld ontsloten & besloten	0,2	1,0	0
- gemiddeld ontsloten & open	0,1	0,5	0
- laag ontsloten & besloten	0	0,4	0
- laag ontsloten & open	0	0,2	0

* : exclusief het water en grotere bos- en natuurgebieden binnen het terrein (CBS-definitie)

NB: opvangcapaciteit in aantal deelnemers per dag per hectare

De deelnamepercentages per segment (autochtoon plus westers allochtoon versus niet-westers allochtoon) zijn dezelfde als die gehanteerd in de Amsterdamse studie (De Vries et al., 2003a); dit zijn voor zover bekend de beste schattingen van deze percentages. De kengetallen zijn weergegeven in tabel 2.

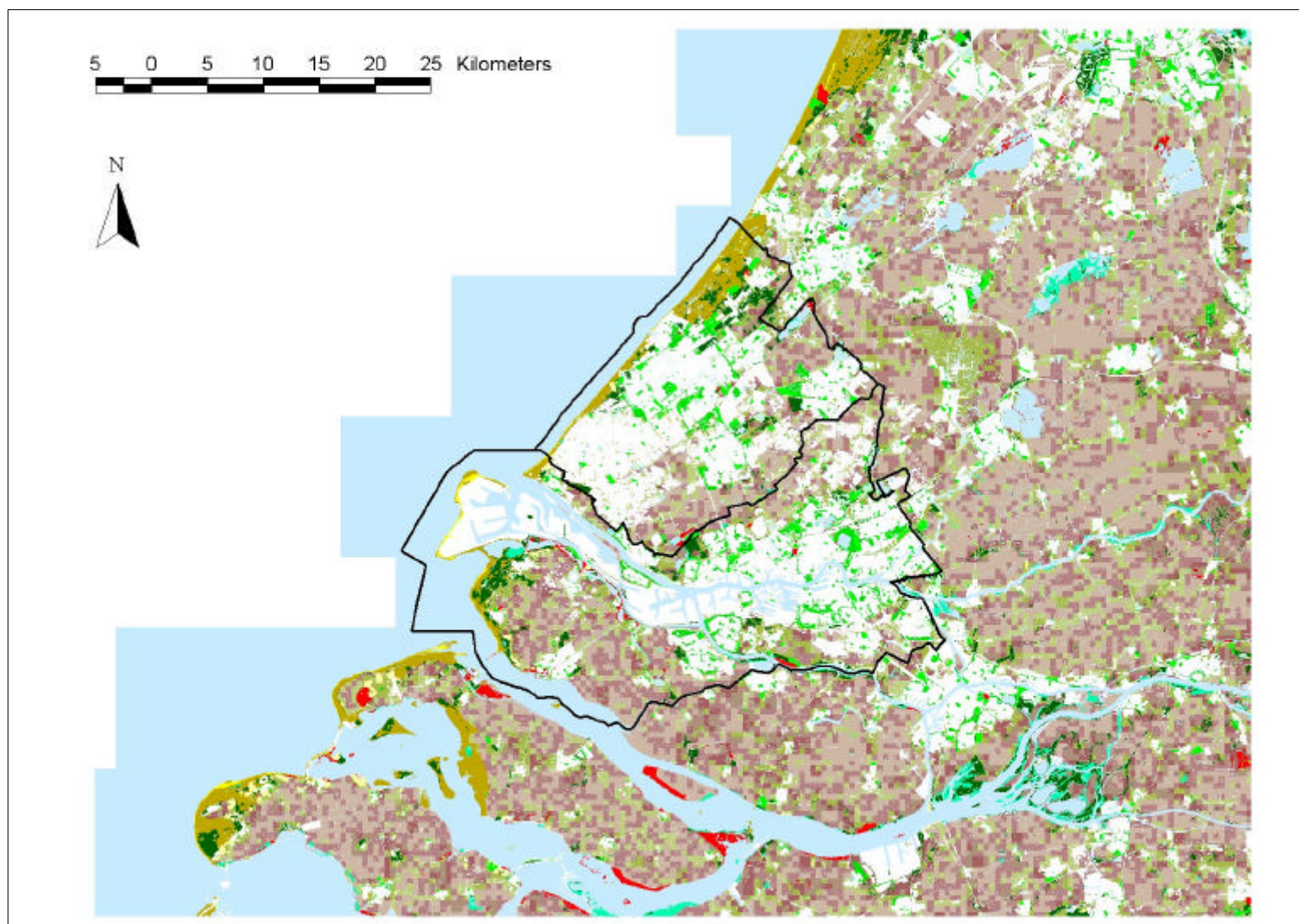
Tabel 2 Gehanteerde kengetallen voor de analyse: deelnamepercentages en normafstanden

	Wandelen	Fietsen
<i>Deelnamepercentage *</i>		
- autochtonen	10,4%	6,7%
- NW-allochtonen	15,6%	3,7%
<i>Normafstand</i>		
- maximaal	10 km	15 km
- kort	2,5 km	7,5 km
- benodigde aandeel bij korte normafstand **	0,5	0,6

NB : autochtonen inclusief westerse buitenlanders

* : op de maatgevende (vijfde drukste) dag

** : aandeel van de in totaal benodigde capaciteit

Kaart 1 Recreatief aanbod in 2000 in grondgebruiksklassen

Aanbod Zuid-Holland 2000 in grondgebruiksklassen

Aanbod2000

- 4 = RECREATIE
- 40 - Park en plantsoen
 - 41 - Sportterrein
 - 42 - Volkstuin
 - 43 - Dagrecreatief terrein
 - 431 - Commercieel
 - 44 - Verblijfsrecreatie
- 5 = LANDBOUW
- 5111 - Agrarisch laag/open
 - 5112 - Agrarisch laag/dicht
 - 5121 - Agrarisch midden/open
 - 5122 - Agrarisch midden/dicht
 - 5131 - Agrarisch hoog/open
 - 5132 - Agrarisch hoog/dicht
- 6 = BOS & NATUUR
- 60 - Bos
 - 609 - Afgesloten bos
 - 61 - Droog natuurlijk terrein
 - 619 - Afgesloten droog nat.
 - 611 - Strand
 - 6119 - Afgesloten strand
 - 62 - Nat natuurlijk terrein
 - 629 - Afgesloten nat nat.

— Regiogrens

Bronnen: Alterra
CBS

7 = BINNENWATER

- 70 - IJsselmeer / Markermeer
 - 71 - Afgesloten zeearm
 - 72 - Rijn & Maas
 - 73 - Randmeer
 - 74 - Spaarbekken
 - 75 - Water met recreatieve functie
 - 76 - Water met delfstofwinningsfunctie
 - 78 - Overig binnenwater
- 8 = BUITENWATER
- 80 - Waddenzee, Eems, Dollard
 - 81 - Oosterschelde
 - 82 - Westerschelde
 - 83 - Noordzee

Bij de confrontatie van vraag en aanbod is uitgegaan van dezelfde normafstanden voor de twee activiteiten als in de Amsterdamse studie, en ook van hetzelfde aandeel van de in totaal benodigde capaciteit dat al binnen de korte normafstand zou moeten liggen (zie tabel 2; De Vries et al., 2003a, pp. 23-24). Dit wederom om vergelijking mogelijk te maken. De afstanden zijn destijds mede zo gekozen op grond van CBS-cijfers over wandel- en fietsdagtochten van 2 uur en langer (CBS, 1997). Zo zou volgens dit onderzoek goed 80% van alle wandelingen binnen een afstand van 10 kilometer van huis plaatsvinden (over de weg). Tot slot zij opgemerkt dat voor 2020 dezelfde kengetallen worden gehanteerd als voor de huidige situatie. Deze huidige situatie ook verderop ook wel aangeduid als situatie 2000.

2.4 Gebruikte bestanden voor 2020

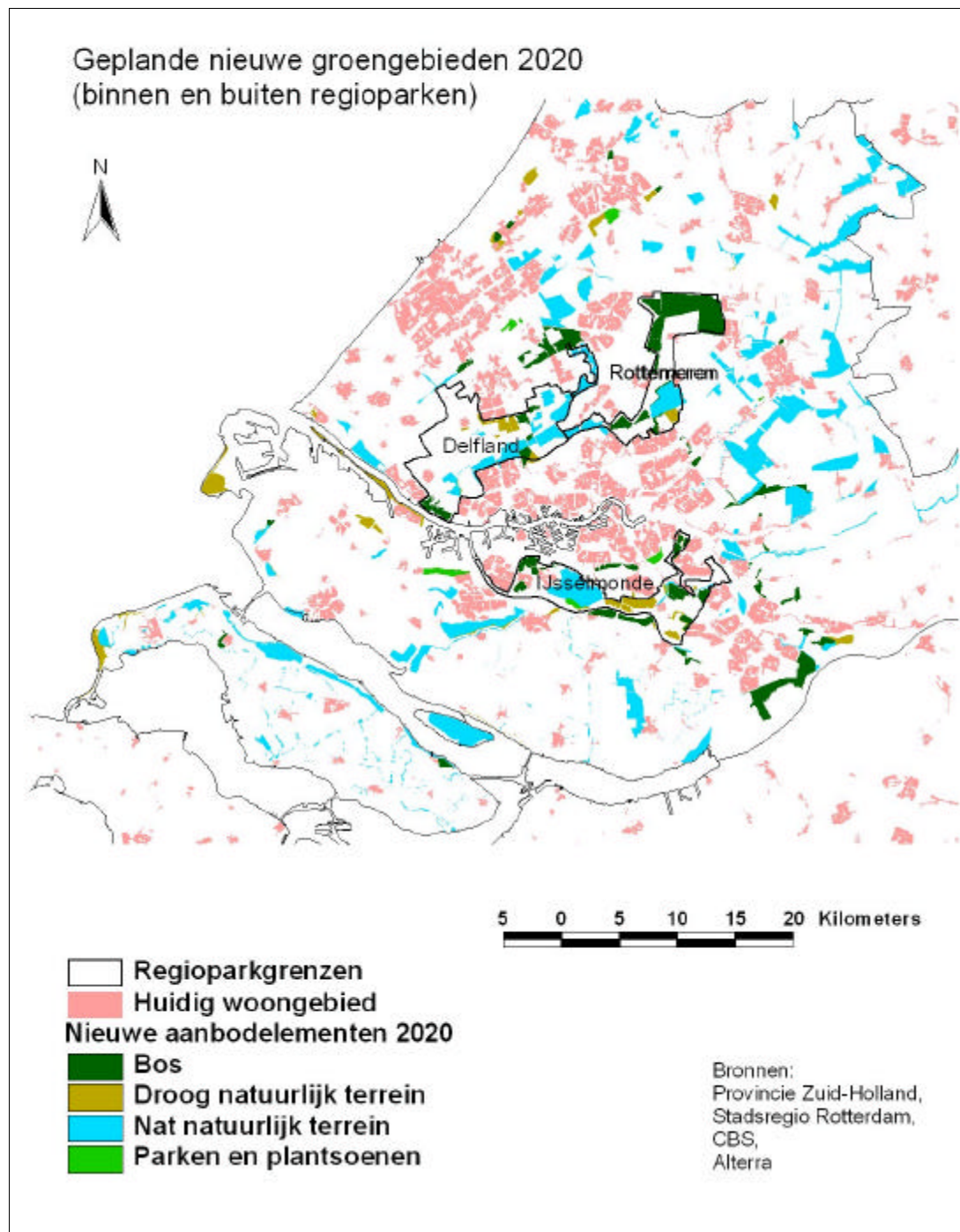
2.4.1 Aanbod 2020: twee scenario's

Voor de toekomst worden twee aanbodsscenario's doorgerekend: één zonder en één met een drietal regioparken rondom de stad Rotterdam. Regioparken kunnen in het algemeen omschreven worden als hoogwaardige recreatielandschappen die direct grenzen aan het stedelijk gebied. Deze gebieden dienen dusdanig ingericht en beheerd te worden dat zij op lokaal en regionaal niveau een functie vervullen als parklandschap voor de regiobewoners. In zo'n park zou men gebruik moeten kunnen maken van verschillende recreatieve voorzieningen, rondstruinen door recreatieve groen- en natuurgebieden en wandelen en fietsen door een aantrekkelijk agrarisch gebied met specifieke recreatieve voorzieningen op de boerderij. Regioparken kunnen ook beschouwd worden als een soort 'opvolgers' van de Rijksbufferzones. De drie rondom de stad Rotterdam geplande regioparken zijn: Delfland, Rottmeren en IJsselmonde. Overige geplande regioparken binnen het studiegebied worden niet als zodanig meegenomen.

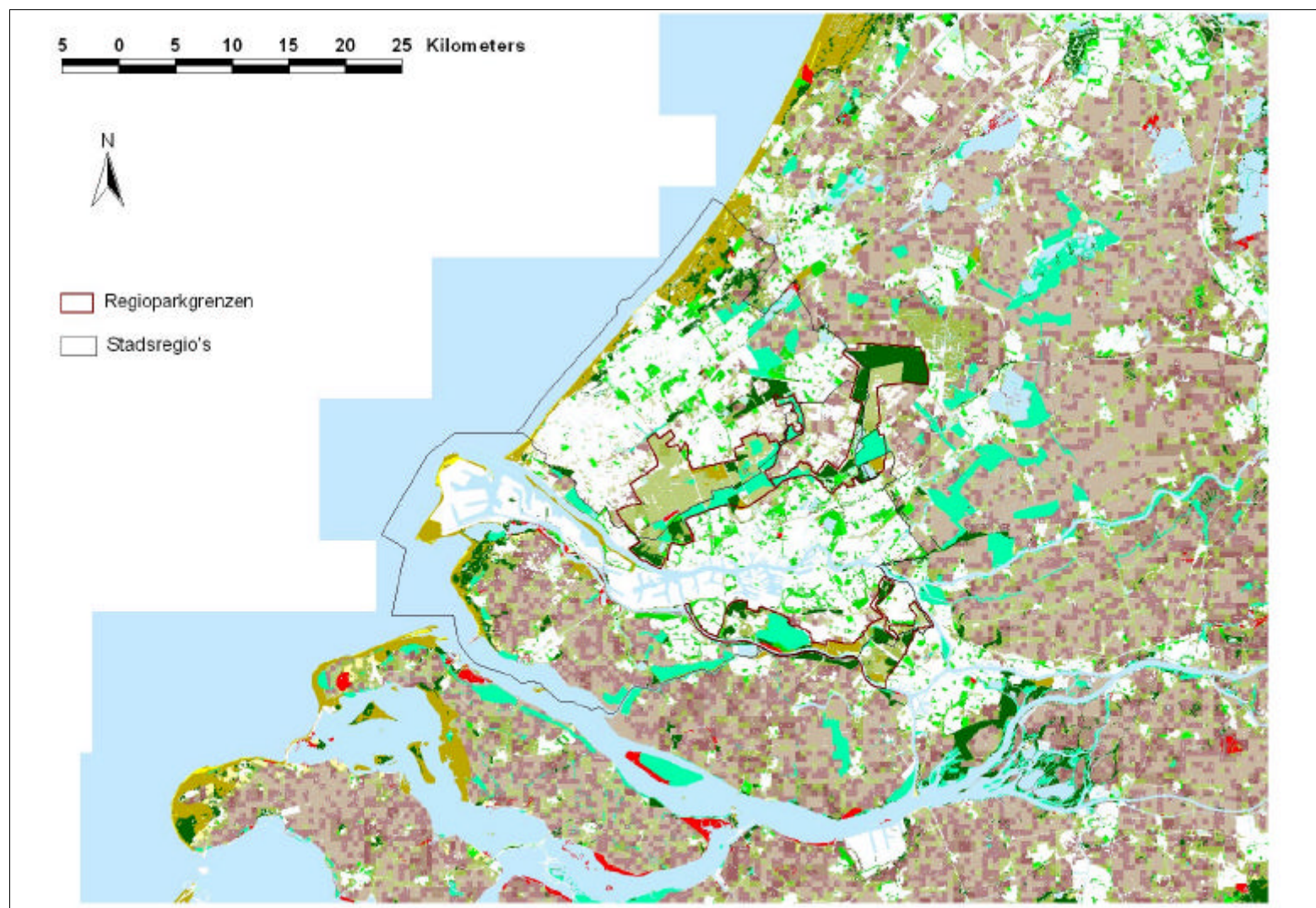
Door de vergelijking van de twee scenario's kan bepaald worden wat de toegevoegde waarde van de drie regioparken zal zijn. Voor het eerste scenario zijn door de provincie aangeleverde geplande groengebieden, voor zover buiten de regioparkgrenzen liggend, toegevoegd aan het bestaande aanbodbestand 2000. Voor het tweede scenario zijn geplande groengebieden binnen de regioparkgrenzen ook meegenomen. Verder is aan het agrarisch gebied binnen deze regioparken de hoogste ontsluitingsklasse toegekend. Het laatste vanuit de veronderstelling dat er veel wandel- en fietspaden in deze regioparken zullen worden aangelegd, om de parkgebieden toegankelijker voor de recreant te maken. De twee scenario's zullen in het vervolg aangeduid worden als "2020 zonder" en "2020 met".

Kaart 2 toont de ligging van de geplande groengebieden en de regioparkgrenzen. Voor het eerste scenario, 2020 zonder, zijn dus alleen de geplande groengebieden buiten de regioparkgrenzen meegenomen. Voor al deze gebieden geldt dat zij tot één van de volgende vier categorieën behoren: bos, droge natuur, natte natuur, parken & plantsoenen. Kaart 3 toont het nieuwe aanbod in 2020 volgens het tweede scenario,

2020 met. Hierbij is het volledige volgens plan nog te realiseren aanbod zoals weergegeven op kaart 2 meegenomen en heeft het agrarisch gebied binnen de regioparken de hoogste ontsluitingsklasse gekregen.

Kaart 2 Gepland nog te realiseren recreatief aanbod in 2020

Kaart 3 Recreatief aanbod 2020 volgens het scenario met regioparken

Aanbod Zuid-Holland 2020, scenario met regioparken, in grondgebruiksklassen

2000		
4 = RECREATIE		7 = BINNENWATER
40 - Park en plantsoen		70 - IJsselmeer / Markermeer
41 - Sportterrein		71 - Afgesloten zeearm
42 - Volkstuin		72 - Rijn & Maas
43 - Dagrecreatief terrein		73 - Randmeer
431 - Commercieel		74 - Spaarbekken
44 - Verblijfsrecreatie		75 - Water met recreatieve functie
5 = LANDBOUW		76 - Water met delfstofwinningsfunctie
5111 - Agrarisch laag/open		78 - Overig binnenwater
5112 - Agrarisch laag/dicht		8 = BUITENWATER
5121 - Agrarisch midden/open		80 - Waddenzee, Eems, Dollard
5122 - Agrarisch midden/dicht		81 - Oosterschelde
5131 - Agrarisch hoog/open		82 - Westerschelde
5132 - Agrarisch hoog/dicht		83 - Noordzee
6 = BOS & NATUUR		
60 - Bos		
609 - Afgesloten bos		
61 - Droog natuurlijk terrein		
619 - Afgesloten droog nat.		
611 - Strand		
6119 - Afgesloten strand		
62 - Nat natuurlijk terrein		
629 - Afgesloten nat nat.		

— Regiogrens

Bronnen: Alterra
CBS

2.4.2 Vraag 2020: aantallen inwoners

Het in beeld brengen van de toekomstige vraag bleek lastiger. Om de recreatieve vraag in 2020 te bepalen moest met verschillende gegevensbronnen worden gewerkt. Zowel landelijke, provinciale als gemeentelijke bevolkingsprognoses zijn gehanteerd. Voor alle herkomsten buiten de provincie Zuid-Holland is het inwonertal in 1999 opgehoogd met het nationale groeipercentage in de periode 1999-2020. Volgens de meest actuele CBS-prognose (d.d. oktober 2003) bedraagt deze groei 9,2%. Voor de provincie Zuid-Holland is gebruik gemaakt van een prognose op gemeenteniveau, aangeleverd door het provinciekantoor. Eerst is per gemeente het groeipercentage voor de periode 1999-2020 berekend.⁵ Vervolgens is het inwonertal van de CBS-buurt in Zuid-Holland vermenigvuldigd met dit gemeentelijke groeipercentage.

Er wordt vanuit gegaan dat in de provinciale bevolkingsprognose nog geen rekening is gehouden met de volgende nieuwe grote woningbouwlocaties:

Valkenburg: 10.000 woningen

Driehoek Rotterdam-Zoetermeer-Gouda: 18.000 woningen

Stadshavens Rotterdam (Waalhaven/Vierhavens): 15.000 woningen

Bergschenhoek, Boterdorps Polder: 2300 woningen

Deze extra groei is daarom aanvullend verwerkt. Uitgaande van een gemiddelde woningbezetting van 2,3 inwoners per woning⁶, zijn de inwoners opgeteld bij de volgende CBS-buurt: 'Vliegveld Valkenburg' en 'Ommedijksche Polder' in de gemeente Valkenburg, 'Verspreide huizen Zuidplaspolder' in de gemeente Zevenhuizen-Moerkapelle, 'Verspreide huizen' in de gemeente Moordrecht, 'Waalhaven', 'Waalhaven-Zuid' en 'Nieuw Mathenesse' in de gemeente Rotterdam, 'Bergschenhoek buitengebied' in de gemeente Bergschenhoek.

Voor Den Haag en de stad Rotterdam is gewerkt met nog gedetailleerdere gegevens, namelijk de gemeentelijke bevolkingsprognoses per stadsdeel/deelgemeente. Voor Den Haag was een stadsdeelprognose beschikbaar voor 2015.⁷ Deze is doorgetrokken naar 2020 op basis van lineaire extrapolatie van de absolute groei tussen 1999 en 2015 (de gemiddelde jaarlijkse groei over die periode is er vijf maal bij opgeteld). Met de aldus totstandgekomen groeipercentages per stadsdeel is berekend wat het totale aantal inwoners van de gemeente Den Haag in 2020 zou worden. Deze groei is vergeleken met de provinciale prognose voor de gemeente Den Haag. Dit is exclusief Leidschenveen-Ypenburg, want de provinciale prognose ging uit van de gemeentelijke indeling anno 2001, toen dit gebied nog geen Haags stadsdeel was. De aantallen inwoners per stadsdeel in 2020 zijn vervolgens zodanig aangepast dat het randtotaal voor Den Haag overeenstemt met de provinciale prognose. Hiervan zijn aangepaste verschilfactoren 1999-2020 per stadsdeel afgeleid, die vervolgens zijn toegepast op inwoneraantallen per buurt uit 1999. Het randtotaal voor de gemeente

⁵ Hiervoor is eerst gecontroleerd dat er geen gemeentegrenswijzigingen hadden plaatsgevonden tussen 1999 en de voor de 2020-prognose gehanteerde indeling uit 2001).

⁶ Bron: CBS StatLine, 'Huishoudens in bewoonde woningen, personen per woning 1999-2000'

⁷ Bron: website Gemeente Den Haag, Digitaal Statistisch Zakboek

Den Haag is dus gebaseerd op de provinciale prognose, maar de ruimtelijke verdeling op de gemeentelijke prognose.

Verder is nog speciale aandacht geschonken aan de VINEX-wijk Leidschenveen-Ypenburg. Aangenomen is dat voor deze wijk de bevolkingstoename is verwerkt in de provinciale prognoses voor de voormalige gemeenten Leidschendam, Rijswijk, Nootdorp en Pijnacker. Voor deze gemeenten is het inwonertal van de buurten die buiten de nieuwe VINEX-wijk liggen vermenigvuldigd met de gemiddelde verschilfactor van omliggende gemeenten. Voor elke buurt binnen het nieuwe Haagse stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg is het inwonertal opgehoogd met de dan nog resterende gemeentelijke groei, gedeeld door het aantal buurten in de VINEX-wijk. Voor de buurten in de gemeenten Pijnacker en Rijswijk (resp. slechts 1 en 2 buurten) bleek dit tot onwaarschijnlijk hoge inwoneraantallen te leiden.⁸ Hiervoor is gecorrigeerd door gebruik te maken van de gemiddelde groei van de Ypenburg-buurten in Leidschendam en Nootdorp. De groei in de overige buurten in Pijnacker en Rijswijk is vervolgens aangepast om weer op de provinciale prognose voor deze gemeenten uit te komen.

Voor de gemeente Rotterdam was een prognose op deelgemeenteniveau beschikbaar voor het jaar 2017 (Ergun & Bik, 2003). De CBS-buurten in Rotterdam zijn aan deelgemeenten toegekend op basis van een gebiedsindeling volgens de website van het Rotterdamse Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS).⁹ Net als voor Den Haag is het inwonertal van 2017 doorgetrokken naar 2020 op basis van lineaire extrapolatie van de absolute groei tussen 1999 en 2017 (de gemiddelde jaarlijkse groei over die periode is er drie maal bij opgeteld). Op dezelfde manier zijn de nieuwe aantallen inwoners per stadsdeel in 2020 geconfronteerd met het randtotaal van de provinciale prognose voor de gemeente Rotterdam. De hierop aangepaste verschilfactoren 1999-2020 per deelgemeente zijn toegepast op de binnen de deelgemeente gelegen buurten.¹⁰ Pas na deze operatie zijn extra inwoners op grond van de nieuwe woningbouwlocatie Stadshavens Rotterdam toegevoegd (zie hierboven).

2.4.3 Vraag 2020: verhouding autochtoon – niet-westers allochtoon

Een afzonderlijke analyse was nodig voor de bepaling van de aantallen niet-westerse allochtonen. Deze waren voor de Rotterdamse deelgemeenten beschikbaar in de eerder genoemde COS-prognose. Voor alle overige buurten is gebruik gemaakt van een prognose van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) voor 2016, op het niveau van COROP-regio's (Huisman & Van Wissen, 1998).¹¹ De

⁸ Wellicht is er sprake van andere woningbouwlocaties in de betreffende gemeenten.

⁹ COS website: http://www.cos.nl/html/cijfers/demgeg_cijfers.html.

¹⁰ NB: sommige deelgemeenten, zoals Pernis en Noord, verliezen inwoners.

¹¹ In deze NIDI-prognose is gewerkt met de 'ruime' definitie van niet-westers allochtonen: van het drietal kind, vader en moeder is het voldoende dat één van de drie geboortelands niet-westers is (d.w.z. uit Turkije, Afrika, Latijns-Amerika en Azië met uitzondering van Indonesië en Japan). Opgemerkt moet worden dat deze definitie enigszins afwijkt van de nieuwe CBS-definitie die in de 1999-cijfers gebruikt wordt, waarbij tenminste één van de ouders in het buitenland geboren moet zijn.

NIDI-prognose voor 2016 is per COROP-gebied wederom lineair geëxtrapoleerd naar 2020, op basis van het gemiddelde jaarlijkse verschil over de periode 1996-2016 (NIDI-basisgegevens niet-westerse allochtonen per COROP-gebied waren beschikbaar voor 1996). Vervolgens is als gewenst randtotaal niet de NIDI-prognose, maar de meest actuele landelijke CBS-prognose voor niet-westers allochtonen in 2020 aangehouden (CBS StatLine, okt. 2003). Deze ligt aanmerkelijk lager dan de naar 2020 doorgetrokken NIDI-prognose.

De resulterende verschilfactoren tussen het aantal niet-westers allochtonen per COROP-gebied in 1999 (basisjaar AVANAR-analyse) en 2020 zijn vervolgens toegekend doorgerekend voor alle CBS-buurtten binnen het betreffende COROP-gebied. Omdat de beschikbare NIDI-prognosecijfers geen verhoudingen weergaven tussen niet-westerse allochtonen en de totale bevolking, is gewerkt met de verschilfactor van het *absolute* aantal allochtonen per buurt in plaats van de verhouding. Hierdoor waren er in heel Nederland 15 buurten (van de 5153 buurtvlakken) waarvan het aantal niet-westers allochtonen de totale geprognosticeerde bevolking overtrof: de Schildersbuurten in Den Haag, vier kleinere buurten in Delft en De Lier, één buurt in Gouda, en de rest buiten Zuid-Holland, waarvan vier buurten in Amsterdam. Het aantal allochtonen is voor deze buurten gelijk gesteld aan het totaal aantal inwoners in 2020.

Zoals gezegd, was alleen voor de gemeente Rotterdam een veel gedetailleerdere allochtonenprognose voor handen (COS Rotterdam, 2003). Deze bevat het voorspelde aantal allochtonen per deelgemeente tot aan 2017. Het aantal niet-westerse allochtonen is af te leiden door alleen de zogenaamde ‘aandachtsgroepen’ uit ‘arme landen’ te nemen, ofwel alle allochtonen minus de Noord-Mediterranen en de ‘overige rijke landen’. De prognose per deelgemeente voor 2017 is wederom doorgetrokken naar 2020. Omdat de COS-publicatie ook tussenliggende jaarcijfers bevat, is dit keer alleen de gemiddelde jaarlijkse groei over de periode 2015-2017 drie maal bij het 2017-cijfer opgeteld. Bovendien omvat de COS-prognose ook aantallen autochtonen, zodat de verhouding tussen niet-westerse allochtonen en de rest van de bevolking per deelgemeente in 2020 bepaald kon worden. Per deelgemeente is vervolgens de verhouding allochtoon-autochtoon toegepast op het totale inwonertal 2020 (uit de voorgaande totale bevolkingsprognose) voor alle buurten daarbinnen. Deze uitmiddeling binnen deelgemeenten zorgt ervoor dat sommige Rotterdamse buurten absoluut en ook procentueel in 2020 minder niet-westerse allochtonen hebben dan in 1999; het gaat om 5 buurten. Andere buurten binnen die deelgemeenten hebben echter relatief meer allochtonen gekregen.¹²

Het verschil is dat de NIDI-cijfers ook mensen meerekenen die alleen zelf in het buitenland geboren zijn, terwijl beide ouders in Nederland geboren zijn. Op grond van vergelijkingen schatten wij dat dit minder dan 5% op het totaal van de niet-westers allochtonen scheelt, en dat daarmee de vergelijking 1999 (CBS) en 2016 (NIDI) hier op COROP-niveau toch verantwoord gemaakt kan worden.

¹² Een andere berekeningswijze zou zijn om de absolute groei van het aantal allochtonen per deelgemeente te berekenen, aangepast aan het provinciale randtotaal voor de gemeente, en vervolgens de resulterende verschilfactor 1999-2020 toe te passen op alle buurten binnen de deelgemeente. Hierna moet dan nog het aantal autochtonen aangepast worden om hetzelfde buurttotaal te houden. Deze werkwijze versterkt juist de bestaande verschillen tussen buurten.

Tot slot is er nog specifiek aandacht besteed aan de nieuwe grote woningbouwlocaties. De locaties Stadshavens Rotterdam hebben door het gebruik van het percentage niet-westerse allochtonen op deelgemeenteniveau een plausibel aandeel allochtonen gekregen (16,4%). Dit geldt niet voor de nieuwe locaties in de nu vrijwel 'lege' gebieden Zuidplaspolder, Vliegveld Valkenburg en Boterdorps Polder Bergschenhoek. Daar waren in 1999 niet of nauwelijks allochtonen, en door de ophoging met het COROP-gemiddelde volgens de NIDI-prognose zijn er in 2020 ook geen allochtonen in de berekening opgenomen. Voor deze buurten is er daarom voor gekozen om een percentage allochtonen aan te houden dat gelijk is aan een vergelijkbare huidige nieuwbouwwijk, namelijk het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg bij Den Haag. Dit vanuit de veronderstelling dat de nieuwe woningbouwlocaties Zuidplaspolder en Valkenburg pas na 2010 opgeleverd zullen worden, en in 2020 wellicht een vergelijkbaar bewonersprofiel zullen hebben als de nu nog nieuwe VINEX-locatie Leidschenveen-Ypenburg. Volgens gegevens van de gemeente Den Haag woonden er in 2002 in dit stadsdeel 18,82% niet-westerse allochtonen (etniciteitsgroep Turks, Marokkaans, Surinaams, Antilliaans en 'overig niet-geïndustrialiseerd').¹³ Dit percentage is dus ook gebruikt om het aantal niet-westerse allochtonen in 2020 in de woningbouwlocaties Zuidplaspolder, Valkenburg en Bergschenhoek te bepalen; deze groei van het aantal allochtonen gaat ten koste van het aantal autochtonen, zodat het totaal berekende inwonertal gelijk blijft.

Concluderend kan gesteld worden dat de recreatieve vraag op basis van geprognosticeerde inwonertallen in 2020 voor Zuid-Hollandse gemeenten en deelgemeenten/stadsdelen in Rotterdam en Den Haag vrij nauwkeurig vastgesteld kon worden. Voor de stadsregio Rotterdam en Haaglanden vindt wellicht alleen een vertekening plaats vanwege de grovere prognose voor herkomsten in Zeeland en Noord-West Brabant. Het aandeel niet-westerse allochtonen kon veel minder nauwkeurig vastgesteld worden, omdat alleen gegevens op het COROP-niveau, dat veel grover is dan het gemeentelijk niveau, voor handen waren. Dit geldt ook voor Den Haag: alleen voor de deelgemeenten in Rotterdam kon over gedetailleerde prognoses beschikt worden. De absolute aantallen inwoners per Zuid-Hollandse gemeente zijn in overeenstemming met de provinciale prognose op dit niveau voor 2020, ook voor Den Haag en de stad Rotterdam. Dit met uitzondering van de vier nieuwe grote woningbouwlocaties, waarvan de inwoners voor zover bekend nog niet in deze prognose waren verdisconteerd. Een kanttekening is wel dat aangenomen wordt dat de recreatiebehoefte per allochtone/autochtone inwoner zich niet wijzigt, oftewel dat deze twee groepen in 2020 gemiddeld met dezelfde frequentie gaan wandelen en fietsen als in 2000.

¹³ Bron: Digitaal Statistisch Zakboek, website gemeente Den Haag.

3 Resultaten 2000

3.1 Wijze van presenteren

De analyse wordt uitgevoerd op het meest gedetailleerde ruimtelijke niveau, dat van de CBS-buurt. Voor het presenteren van de uitkomsten, zeker in tabelvorm, is dit niveau te gedetailleerd. Daarnaast winnen de uitkomsten aan robuustheid door aggregatie naar een grover ruimtelijk niveau. Omdat de uitkomsten voor de gehele stadsregio gepresenteerd worden, moet er een ruimtelijke eenheid gevonden worden die zowel binnen als buiten de steden hanteerbaar is. Er is voor gekozen om binnen de gemeenten Den Haag en Rotterdam met stadsdelen/deelgemeenten te werken, en daarbuiten met gehele gemeenten. Dit heeft het voordeel dat een betekenisvolle naamgeving mogelijk is. De presentatie-eenheden zijn alle opgebouwd vanuit de buurtbegrenzings voor 1999, om hun onderlinge consistentie te waarborgen. Voor Rotterdam geldt nog dat ter wille van een eenvoudiger ruimtelijk beeld een aantal bedrijfs-, industrie- en haventerreinen, die eigenlijk buiten de reguliere deelgemeenten vallen, aan een naastliggend deelgemeente zijn toegevoegd.¹⁴ Dit resulteert in veertien deelgemeenten voor Rotterdam, en zeven stadsdelen voor Den Haag.

Ook voor de presentatie van de uitkomsten voor 2020 worden, ter wille van de vergelijkbaarheid, dezelfde presentatie-eenheden gehanteerd, dus die uit 1999. Een belangrijke wijziging die na 1999 heeft plaatsgevonden, is de toevoeging van het nieuwe gebied Leidschenveen/Ypenburg aan de gemeente Den Haag. Dit gebied behoorde voorheen tot meerdere andere gemeenten. Voor Leidschenveen/Ypenburg worden aanvullend cijfers gepresenteerd in een bijlage. Bedacht moet worden dat deze cijfers betrekking hebben op een groep van buurten die in de dekkende indeling voor 1999 ook al meegenomen waren. De Ypenburgse tekorten dienen *niet* (nogmaals) bij de overige tekorten opgeteld te worden om tot een totaal tekort voor het stadsgewest Haaglanden te komen.

Er worden een drietal uitkomsten gepresenteerd:

- de beschikbare capaciteit binnen de korte normafstand als percentage van de in totaal benodigde capaciteit (met het gewenste aandeel als maximum)
 - de beschikbare capaciteit binnen de maximale normafstand als percentage van de in totaal benodigde capaciteit (met 100% als maximum)
 - het absolute tekort, uitgedrukt in het aantal nog extra benodigde recreatieplaatsen
- De eerste twee uitkomsten, de percentages, lijken vooral interessant wanneer vanuit het perspectief van de afzonderlijke burger geredeneerd wordt. Alhoewel het percentage voor het stadsdeel of de gemeente als geheel berekend wordt, mag het ook opgevat worden als een gegeven op persoonsbasis: hoeveel van wat een burger nodig heeft (volgens de norm), is ook daadwerkelijk beschikbaar binnen de gestelde

¹⁴ Meer specifiek: Eem- en Waalhaven bij Charlois; Vondelingenplaat bij Pernis; Nieuw Mathenesse bij Delfshaven; Spaanse polder en Bedrijvenpark R'dam NW bij Overschie; Rivium bij Prins Alexander (voor zover in 1999 tot gemeente Rotterdam behorend).

afstand? De laatste uitkomst, het absolute tekort, is vooral belangrijk vanuit beleidsmatig perspectief: wat moet er gedaan worden om de tekorten van alle burgers tezamen weg te werken? Deze laatste uitkomst kan ook omgezet worden in een ruimteclaim. Hierbij is het afhankelijk van wat voor type nieuw grondgebruik gekozen wordt, hoe hoog deze claim precies uitvalt (zie tabel 1). Verder geldt dat het nieuwe grondgebruik vaak ten koste gaat van een oude vorm die ook een (geringere) recreatieve opvangcapaciteit kan hebben. Hierdoor zal de claim in de praktijk hoger uitvallen dan in eerste instantie berekend.

Wat betreft het aggregeren van de buurtuitkomsten naar stadsdeel of gemeente gelden de volgende regels. De percentages beschikbare capaciteit worden na aggregatie van de beschikbare en benodigde capaciteit in absolute termen 'opnieuw' berekend. Er wordt geen gemiddeld buurtpercentage berekend, omdat daarmee veronachtzaamd zou worden dat niet alle buurten hetzelfde aantal inwoners (met dezelfde samenstelling) hebben. De geconstateerde tekorten per buurt worden eenvoudigweg gesommeerd per stadsdeel of gemeente: er bestaat geen overlap tussen de per buurt berekende tekorten.

Alterra-rapport 958

3.2 Wandelen

De totale resterende vraag voor Haaglanden, oftewel het tekort, bedraagt 62.733 recreatieplaatsen. Hiervan komt zo'n 50%, oftewel 31.664 recreatieplaatsen, voor rekening van de gemeente Den Haag. Maar ook binnen Den Haag bestaan nog aanzienlijke verschillen, net zoals daarbuiten trouwens. Opvallend genoeg ligt het gebied met het laagste percentage in totaal beschikbare capaciteit (18%) niet in Den Haag, maar is het de gemeente Wateringen (gevolgd door Schipluiden). Dit komt waarschijnlijk vooral doordat Wateringen vanwege het relatief geringe inwoneraantal maar een klein aandeel van de capaciteit van nabijgelegen parken, zoals De Uithof, in de wacht weet te slepen. De best scorende gemeente is 's-Gravenzande met 98% beschikbaar binnen 10 km. Wassenaar volgt op de tweede plaats met 74%. Het kaartbeeld geeft een snel overzicht van percentages in totaal beschikbare capaciteit (beide regio's tezamen; zie kaart 5).

Tabel 3 Uitkomsten voor wandelen in 2000 per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Centrum	51801	13031	12	35	8434
Escamp	51802	11527	11	21	9057
Haagse Hout	51803	4653	48	69	1441
Laak	51804	4756	8	30	3345
Loosduinen	51805	5411	46	52	2598
Scheveningen	51806	5981	40	60	2417
Segbroek	51807	6958	21	37	4372
Den Haag		52317	23	39	31664
De Lier	55200	1192	10	34	781
Delft	50300	10507	26	27	7711
's-Gravenzande	51900	2002	39	98	38
Leidschendam	54800	3949	45	66	1329
Maasland	55500	705	39	48	367
Monster	56200	1829	45	65	642
Naaldwijk	56500	3048	12	48	1570
Nootdorp	57700	1057	50	55	479
Pijnacker	59400	2271	41	42	1322
Rijswijk	60300	5465	23	31	3748
Schippluiden	60700	1116	21	22	870
Voorburg	62400	4170	23	48	2165
Wassenaar	62900	2779	50	74	728
Wateringen	63000	1620	11	18	1334
Zoetermeer	63700	11992	31	33	7985
TOTAAL		106019	26	41	62733

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

Het totale tekort voor de stadsregio Rotterdam bedraagt 88.142 recreatieplaatsen. Hiervan komt bijna 63%, oftewel 55.215 plaatsen, voor rekening van de gemeente Rotterdam. Binnen de gemeente Rotterdam kennen Stadscentrum en Delfshaven de grootste tekorten, met in slechts 7 à 8% beschikbare capaciteit. Het centrumgebied

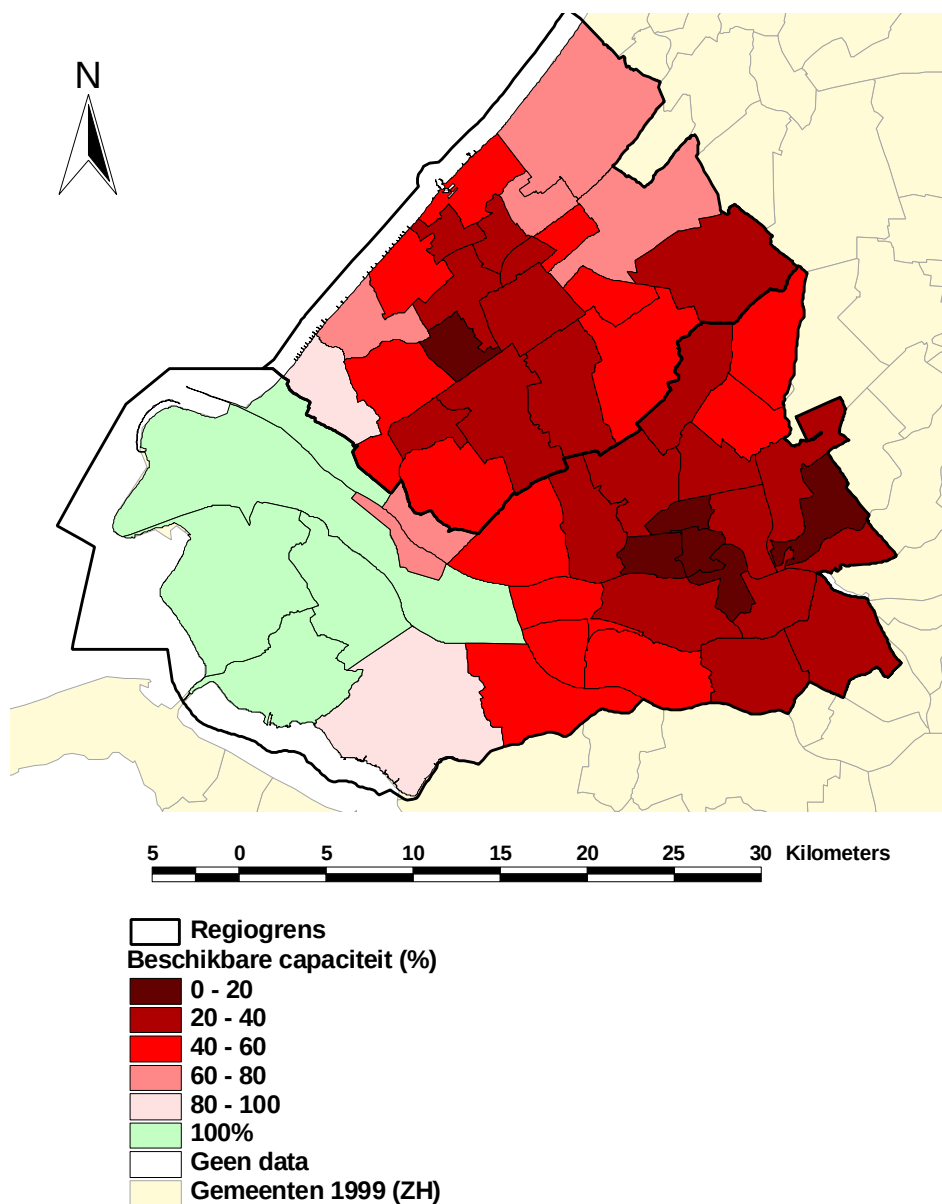
wordt gevolgd door Feijenoord, dat ongeveer over de dubbele capaciteit beschikt, maar met 14% nog steeds ver onder de benodigde hoeveelheid ligt. Buiten de stad Rotterdam vallen ook Schiedam, Capelle a/d IJssel en Berkel-Rodenrijs op door hun lage percentage beschikbare capaciteit. Met name voor Capelle lijkt dit opmerkelijk, omdat dit als een vrij groene gemeente gekenschetst kan worden. Het groen binnen deze gemeente ligt echter al binnen het 2,5-km bereik van veel inwoners van naburige (deel)gemeenten, zoals Prins Alexander.

Tabel 4 Uitkomsten voor wandelen in 2000 per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Botlek - EM	59901	1	50	100	0
Charlois	59902	7929	19	22	6217
Delfshaven	59903	9692	5	7	8989
Feijenoord	59904	9197	12	14	7884
Hillegersberg	59905	4245	38	39	2603
Hoek v. Holl.	59906	990	50	100	0
Hoogvliet	59907	4210	41	47	2220
IJsselmonde	59908	6686	19	22	5228
Kralingen – Cr.	59909	6243	21	22	4863
Noord	59910	6345	13	13	5497
Overschie	59911	1915	22	23	1482
Pernis	59912	497	50	52	240
Prins Alexander	59913	9218	26	27	6765
Stadscentrum	59914	3492	5	8	3227
Rotterdam		70660	19	22	55215
Albrandswaard	61300	1670	50	53	784
Barendrecht	48900	2791	37	39	1700
Bergschenhoek	49200	1228	41	41	726
Berkel & Rod.	49300	1753	20	20	1400
Bernisse	56800	1336	50	92	105
Bleiswijk	49500	1060	43	43	605
Brielle	50100	1664	50	100	0
Capelle ad IJs.	50200	7019	18	20	5618
Hellevoetsluis	53000	4065	39	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	3004	33	35	1953
Maassluis	55600	3671	36	75	905
Ridderkerk	59700	4981	29	32	3369
Rozenburg	60000	1451	48	68	461
Schiedam	60600	8491	19	20	6772
Spijkensisse	61200	7825	36	51	3854
Vlaardingen	62200	8091	40	42	4675
Westvoorne	61400	1461	50	100	0
TOTAAL		132221	26	33	88142

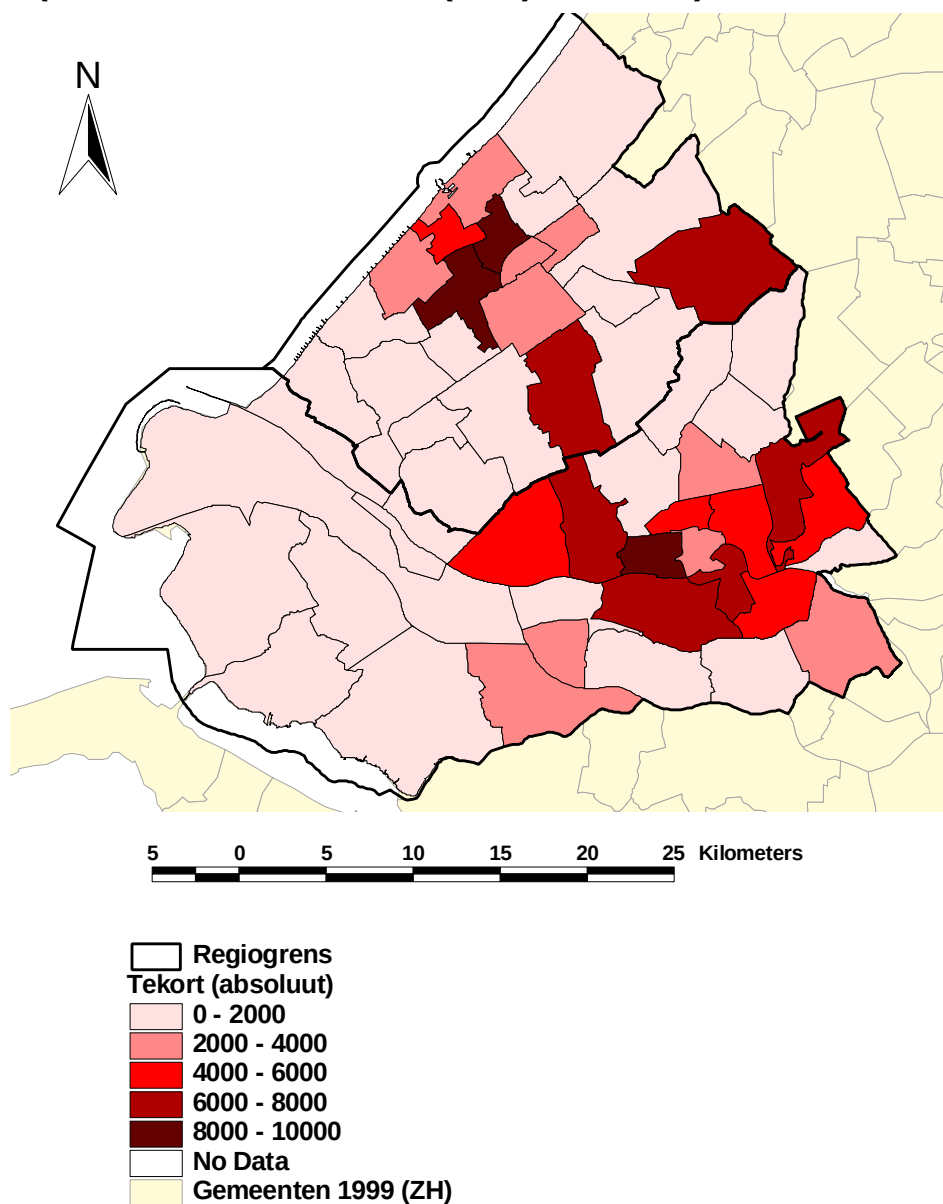
NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

**Percentage beschikbare wandelcapaciteit binnen 10 km
in 2000 (met 50% al binnen 2,5 km gewenst),
per (deel)gemeente**

Kaart 5 Beschikbare capaciteit (%) voor wandelen in 2000 per (deel)gemeente binnen de twee stadsregio's

**Absolute tekorten voor wandelen in 2000
in recreatieplaatsen, per (deel)gemeente
(normafstanden: 2,5 km (50%) en 10 km)**

Kaart 6 Tekorten (in recreatieplaatsen) voor wandelen in 2000, per (deel)gemeente

Opvallend in vergelijking met het stadsgewest Haaglanden is dat er in de stadsregio Rotterdam zeer veel gebieden zijn die er maar weinig capaciteit verkrijgen in de zone van 2,5 tot 10 kilometer. Dit kan enerzijds het gevolg zijn van het feit dat er in deze zone weinig capaciteit aanwezig is, en anderzijds het gevolg van het al uitgeput zijn van deze capaciteit door mensen die hier dichterbij wonen. In het westelijke deel van de regio is er wel veel capaciteit beschikbaar in deze tweede zone. Hier komen ook de enige gebieden voor in de twee stadsregio's waar 100% van de benodigde capaciteit beschikbaar is, zoals Westvoorne, Hellevoetsluis en Hoek van Holland.

Het ruimtelijke beeld voor de tekorten (zie kaart 6) laat nogmaals zien dat de grootste tekorten zich concentreren in de twee grote steden, Rotterdam en Den Haag. Daarnaast komen ook de kleinere steden duidelijk naar voren. Dit kaartbeeld wordt in sterke mate bepaald door het aantal inwoners van het herkomstgebied. Terwijl ook in gebieden met weinig inwoners sprake kan zijn van een lage beschikbare capaciteit per inwoner, wordt het absolute tekort voor zo'n herkomstgebied als geheel toch niet groot: het *aantal* inwoners waarop de lage beschikbare capaciteit van toepassing is, is dan immers gering. Opgemerkt zij dat het hierbij echt gaat om het *absolute* aantal inwoners, en niet om de bevolkingsdichtheid. Hierdoor hoeven herkomstgebieden in het centrum van een stad, die veelal een geringe oppervlakte hebben, ondanks hun hoge bevolkingsdichtheid toch niet op te vallen door extreem hoge tekorten.

Voor de beleving van de stadsbewoner betreffende het (kwantitatieve) aanbod van recreatiemogelijkheden lijkt het meer voor de hand te liggen om uit te gaan van het percentage beschikbare capaciteit dan van het absolute tekort. Anderzijds biedt het absolute tekort een vertaalsleutel naar een eventuele ruimteclaim. Zo geldt voor de stadsregio Rotterdam dat het beleidsmatige tekort van 88.142 recreatieplaatsen voor wandelen opgevangen zou kunnen worden door $(88.142/9 =)$ bijna 10.000 hectare nieuw bos te creëren. Als dit nieuwe bos ten koste gaat van oude grondgebruiksvormen met eveneens een aanzienlijke opvangcapaciteit, dan wordt dit nog meer. Ook als in plaats van bos voor parken wordt gekozen, dan stijgt het benodigde areaal. Verder luistert ook de locatie van dit nieuwe bosgebied vrij nauw: het moet vooral daar liggen waar de tekorten het grootst zijn. Wat betreft dit laatste, valt er iets voor te zeggen om bij een incrementele aanpak zeker ook te kijken naar het huidige percentage beschikbaar aanbod. Een rekenvoorbeeld kan dit verduidelijken.

Het gaat in deze om wat het minst wenselijk wordt gevonden: 100.000 mensen met een beschikbare capaciteit van 80%, of 25.000 mensen met een beschikbare capaciteit van 20%. Oftewel: veel mensen met een beetje tekort of minder mensen met een heel groot tekort. Uiteindelijk is dit een beleidsmatige afweging. De verwachting is echter dat mensen met een lage beschikbare capaciteit eenzelfde absolute verandering in hun aanbod eerder zullen waarnemen en meer zullen waarderen dan mensen met een al hogere beschikbare capaciteit. Een stijging van het percentage beschikbare capaciteit van 20% naar 40% betekent op persoonsniveau een verdubbeling van de recreatiemogelijkheden, oftewel 100% toename. Voor degenen die stijgen van 80% naar 100%, zijn de recreatiemogelijkheden met (slechts) 25% toegenomen.

3.3 Fietsen

Voor fietsen is een soortgelijke analyse uitgevoerd als voor wandelen. Zoals in het vorige hoofdstuk als is aangegeven, is er wel sprake van andere kengetallen (zie tabel 2). De uitkomsten laten hier een positiever, of beter, een minder negatief beeld zien dan voor wandelen. Het tekort voor Haaglanden bedraagt 33.138 recreatieplaatsen (zie tabel 5). Dit is ongeveer de helft van het tekort voor wandelen. Het percentage totaal beschikbare capaciteit is echter ongeveer gelijk aan dat voor wandelen. Het geringere tekort is dan ook met name een gevolg van de geringere vraag. Dit wordt veroorzaakt door de geringere deelname aan de activiteit recreatief fietsen, met name door niet-westerse allochtonen. Wel is een wat hoger percentage al beschikbaar binnen de korte normafstand. Deze bedraagt hier dan ook 7,5 kilometer, versus 2,5 kilometer voor wandelen. Omgekeerd betekent dit dat in de zone van 7,5 tot 15 kilometer voor de meeste buurten slechts heel weinig aanvullende capaciteit beschikbaar komt: het meeste is waarschijnlijk op opgesoupeerd.

Tabel 5 Uitkomsten voor fietsen in 2000 per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Centrum	51801	4990	31	32	3392
Escamp	51802	5887	20	21	4679
Haagse Hout	51803	2680	56	57	1148
Laak	51804	2053	30	30	1424
Loosduinen	51805	3041	15	16	2567
Scheveningen	51806	3620	35	36	2329
Segbroek	51807	3692	22	23	2839
Den Haag		25963	29	29	18378
De Lier	55200	730	44	97	18
Delft	50300	6047	31	31	4170
's-Gravenzande	51900	1256	46	100	0
Leidschendam	54800	2334	59	62	895
Maasland	55500	450	60	100	0
Monster	56200	1339	32	63	499
Naaldwijk	56500	1902	46	92	155
Nootdorp	57700	654	37	37	408
Pijnacker	59400	1421	37	38	883
Rijswijk	60300	3280	25	25	2459
Schippluiden	60700	702	32	35	455
Voorburg	62400	2489	53	54	1139
Wassenaar	62900	1705	60	65	599
Wateringen	63000	993	22	25	747
Zoetermeer	63700	6912	58	66	2333
TOTAAL		58177	37	43	33138

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

Het stadsgewest Haaglanden valt nu meer op dan bij het wandelen. De laagste percentages komen voor aan de zuidkant van de gemeente Den Haag. Indien

gekeken wordt naar het absolute tekort dan valt nu 55,4% van het totale Haaglandense tekort, oftewel 18.378 recreatieplaatsen, binnen de gemeente Den Haag. Dit is een iets groter aandeel dan bij wandelen het geval was.

Het totale tekort voor de stadsregio Rotterdam bedraagt 28.977 recreatieplaatsen en is daarmee kleiner dan dat voor Haaglanden (zie tabel 6). Hiervan komt 71%, oftewel 20.576 plaatsen, voor rekening van de gemeente Rotterdam. Sterker nog dan in Haaglanden is dit een hoger aandeel van de 'centrale' gemeente dan bij wandelen.

De percentages beschikbare capaciteit liggen hoger dan die voor Haaglanden. Dit is met name aan de tweede zone, van 7,5 tot 15 kilometer, te danken: in tegenstelling tot in Haaglanden draagt deze zone in stadsregio Rotterdam wel duidelijk bij aan de in totaal beschikbare capaciteit. In vergelijking met de uitkomsten voor wandelen zijn de percentages beschikbare capaciteit aanzienlijk hoger, zowel binnen de korte als binnen de maximale normafstand.

Kaart 8 laat zien dat de grootste tekorten zich voordoen aan de oostkant van de stad Rotterdam. Als goede tweede komt een gebied dat een groot (zuidelijk) deel van Den Haag en Rijswijk omvat. Waarschijnlijk speelt het Westland hierbij een belangrijke rol. Agrarisch gebied vormt een relatief belangrijke bron van fietsmogelijkheden. Glastuinbouwgebied is hiervan echter uitgezonderd, omdat het meer als een industrieel gebied wordt beschouwd (Goossen et al., 1997). Daarnaast moet bedacht worden dat de kustligging van Den Haag betekent dat een groot deel van het gebied binnen de normatieve actieradius uit water bestaat.

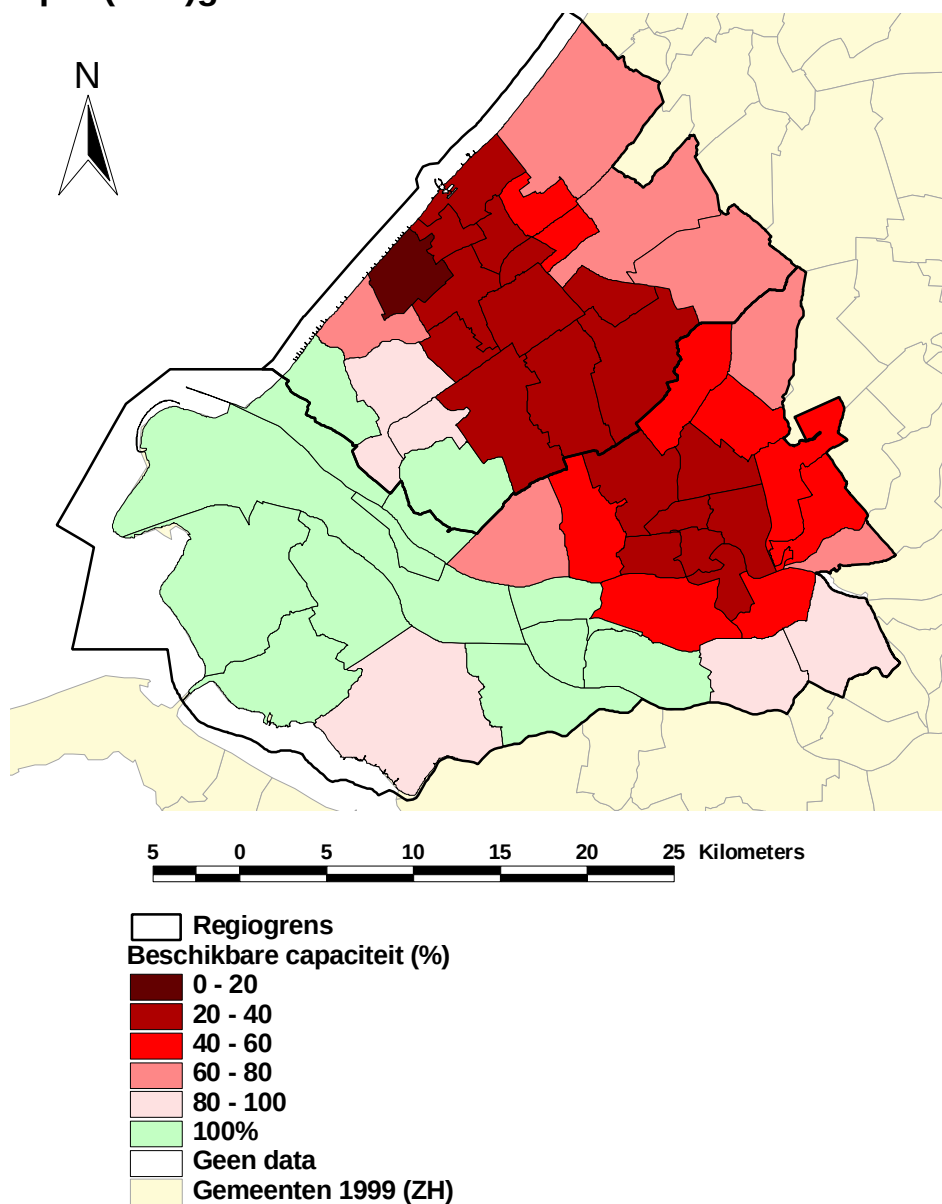
Tabel 6 Uitkomsten voor fietsen in 2000 per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Botlek – EM *	59901	1	60	100	0
Charlois	59902	3835	36	52	1860
Delfshaven	59903	3648	24	28	2619
Feijenoord	59904	3703	27	33	2491
Hillegersberg	59905	2501	27	28	1807
Hoek v. Holl.	59906	622	60	100	0
Hoogvliet	59907	2267	60	100	0
IJsselmonde	59908	3650	35	44	2029
Kralingen – Cr.	59909	3009	21	22	2340
Noord	59910	2957	21	21	2321
Overschie	59911	1065	25	26	787
Pernis	59912	303	60	100	0
Prins Alexander	59913	5320	37	43	3055
Stadscentrum	59914	1649	21	23	1267
Rotterdam		34530	32	40	20576
Albrandswaard	61300	1044	60	100	0
Barendrecht	48900	1735	60	99	16
Bergschenhoek	49200	782	43	48	406
Berkel & Rod.	49300	1092	41	44	613
Bernisse	56800	851	60	99	0
Bleiswijk	49500	655	60	69	203
Brielle	50100	1047	60	100	0
Capelle ad IJs.	50200	4069	44	54	1883
Hellevoetsluis	53000	2448	60	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	1873	51	68	598
Maassluis	55600	2084	60	100	0
Ridderkerk	59700	3067	49	82	541
Rozenburg	60000	875	60	100	0
Schiedam	60600	4633	33	42	2704
Spijkenisse	61200	4607	60	100	0
Vlaardingen	62200	4696	45	69	1437
Westvoorne	61400	927	60	100	0
TOTAAL		71015	41	59	28977

* : percentages beschikbare capaciteit zijn hier door de geringe omvang van de vraag sterk afhankelijk van afrondingsfouten; gegeven dat er geen tekort overblijft, zijn ze op de maximumwaarde gezet.

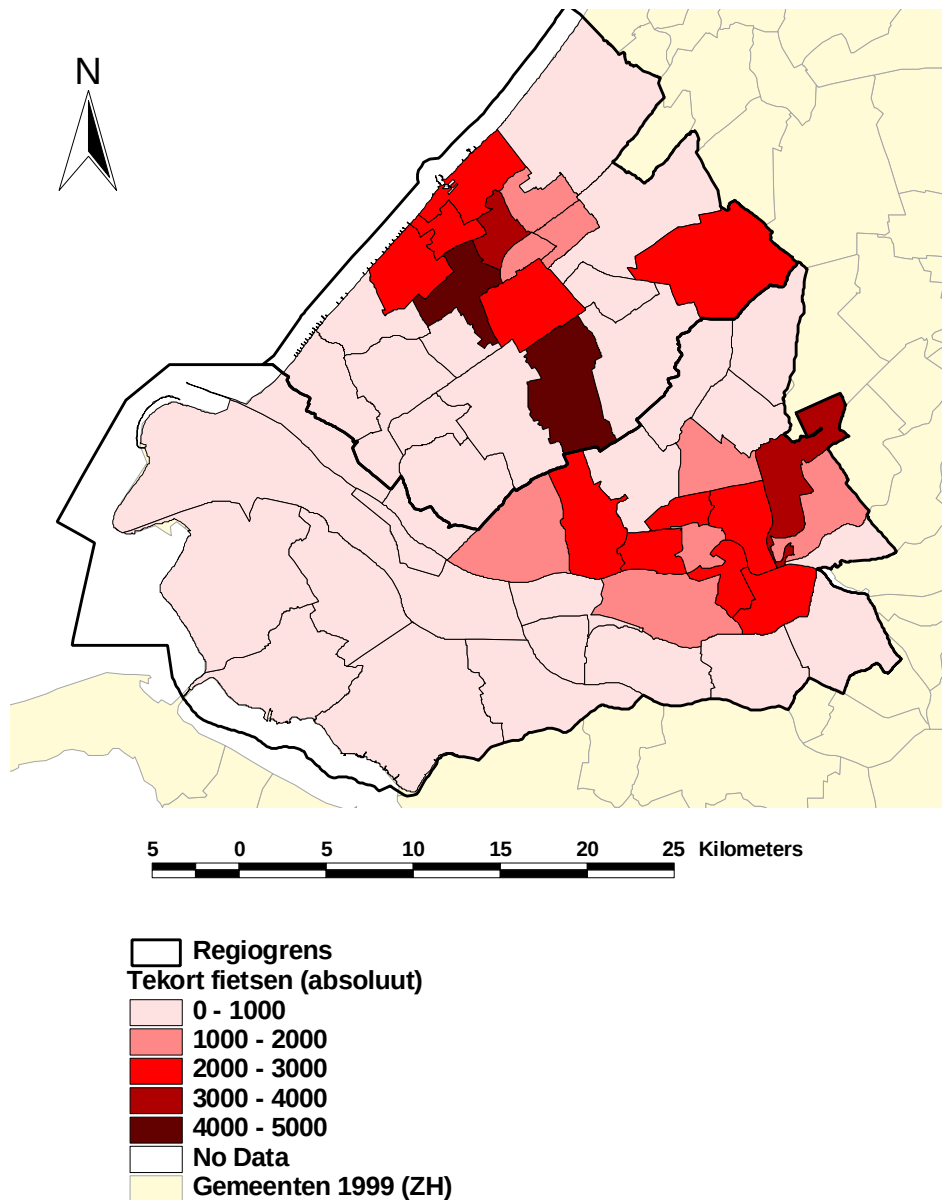
NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

**Percentage beschikbare fietscapaciteit binnen 15 km
in 2000 (met 60% binnen 7,5 km gewenst),
per (deel)gemeente**

Kaart 7 Beschikbare capaciteit (%) voor fietsen in 2000 per (deel)gemeente binnen de twee stadsregio's

**Absolute tekorten voor fietsen in 2000
in recreatieplaatsen, per (deel)gemeente
(normafstanden: 7,5 km (60%) en 15 km)**

Kaart 8 Tekorten (in recreatieplaatsen) voor fietsen in 2000, per (deel)gemeente in de twee stadsregio's

4 Resultaten 2020

4.1 Twee toekomstscenario's voor 2020

Ook voor de toekomst zijn recreatieve vraag- en aanbodverhoudingen berekend en in kaart gebracht. Het streekplan voor de Stadsregio Rotterdam (voormalig Rijnmond) heeft een tijdshorizon tot 2020, en voor dat jaar zijn dan ook toekomstberekeningen uitgevoerd. Er zijn twee scenario's doorgerekend: één zonder en één met realisatie van de drie rondom de stad Rotterdam geplande regioparken: Delfland, Rottemeren en IJsselmonde. De afbakening van deze regioparken is weergegeven op kaart 2. Door de uitkomsten voor de beide scenario's te vergelijken, kan het rendement van de realisatie van de regioparken bepaald worden.

Eerder is al toegelicht dat voor het aanbod van groengebieden in het scenario zonder regioparken alleen geplande bos- en natuurgebieden en parken buiten de regioparkgrenzen zijn verwerkt; voor de rest zijn de bestaande grondgebruikscategorieën uit het jaar 2000 aangehouden (paragraaf 2.4.1). De geplande groengebieden betreffen hier met name een groot bosgebied tussen Pijnacker, Nootdorp en Zoetermeer, een bosgebied op het Eiland van Dordrecht, en verspreid over de provincie enkele natte en droge natuurgebieden en parken. Voor het scenario met regioparken zijn ook de nieuwe groengebieden binnen de regioparkgrenzen meegenomen, en is de ontsluiting van het agrarisch gebied binnen deze grenzen opgehoogd tot de hoogste klasse. De realisatie van regioparken in dit tweede scenario betekent concreet dat er een groot bosgebied ten noordoosten van Zoetermeer gerealiseerd wordt (het Bentwoud), enkele natte en droge natuurzones en een enkel park (landschapspark IJsselmonde). Daarnaast is aangenomen dat de toegankelijkheid van het agrarisch gebied binnen de regioparken geoptimaliseerd wordt door middel van de aanleg van fiets- en wandelpaden.

De recreatieve vraag is in beide toekomstscenario's gelijk. Zij is berekend op basis van bevolkingsprognoses op gemeentelijk en stadsdeelniveau, en op basis van ontwikkelingen in het aandeel niet-westerse allochtonen (die een ander recreatiegedrag vertonen dan autochtonen en westers allochtonen) volgens prognoses op regionaal en deelgemeente-niveau (zie de paragrafen 2.4.2 en 2.4.3 voor specificatie van de berekende vraagbestanden voor 2020).

In de nu volgende paragrafen worden de resultaten voor 2020 gepresenteerd op dezelfde wijze als in het vorige hoofdstuk; zie dan ook de opmerkingen in paragraaf 3.1 over de wijze van presenteren. De vraag- en aanbodverhoudingen voor wandelen worden eerst gepresenteerd voor het scenario zonder regioparken, dan met regioparken, en beide worden vergeleken met de resultaten voor 2000. Daarna volgt een zelfde bespreking voor de recreatieve activiteit fietsen.

4.2 Wandelen

4.2.1 Scenario zonder regioparken

De toekomstvariant zonder regioparken resulteert voor het stadsgewest Haaglanden in een tekort van 74.233 recreatieplaatsen (zie tabel 7). Ten opzichte van 2000 neemt het recreatietekort in Haaglanden in 2020 dus toe met 18% (vgl. tabel 3), als er geen regioparken aangelegd worden. Dit is het gevolg van een toename van de bevolking en relatieve toename van het aantal niet-westerse allochtonen (die relatief meer wandelen dan autochtonen).

Tabel 7 Uitkomsten voor wandelen in 2020 bij scenario zonder regioparken, per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Centrum	51801	15261	11	33	10260
Escamp	51802	15767	9	19	12836
Haagse Hout	51803	5118	47	67	1685
Laak	51804	5727	7	29	4063
Loosduinen	51805	6302	44	49	3236
Scheveningen	51806	6327	38	55	2839
Segbroek	51807	7197	19	33	4850
Den Haag					
		61699	20	36	39769
De Lier	55200	1397	11	47	743
Delft	50300	12391	24	27	9021
's-Gravenzande	51900	2163	36	99	22
Leidschendam	54800	5473	47	66	1865
Maasland	55500	821	41	61	318
Monster	56200	1958	43	67	655
Naaldwijk	56500	3268	14	56	1433
Nootdorp	57700	2355	47	55	1060
Pijnacker	59400	3929	47	50	1951
Rijswijk	60300	5776	26	36	3699
Schipluiden	60700	1444	23	27	1050
Voorburg	62400	4319	23	48	2241
Wassenaar	62900	3212	50	70	951
Wateringen	63000	2069	18	27	1510
Zoetermeer	63700	13224	34	40	7945
TOTAAL					
		125498	26	41	74233

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

Ten opzichte van het jaar 2000 zijn er alleen een aantal groengebieden buiten de regioparkgrenzen bijgekomen, vooral nat natuurlijk terrein met een relatief lage opvangcapaciteit en een bosgebied tussen Zoetermeer, Nootdorp en Pijnacker (zie kaart 2 en tabel 1).

Meer dan de helft (54%) van het tekort voor Haaglanden komt voor rekening van de gemeente Den Haag. Dat is meer dan in 2000, omdat Den Haag relatief sterker

groeit in inwonertal. Ten opzichte van 2000 hebben alle stadsdelen van Den Haag dan ook minder beschikbare capaciteit (op de maximale normafstand) gekregen. Dit geldt ook voor Wassenaar. De andere gemeenten krijgen juist meer recreatiemogelijkheden. Vooral de gemeenten in het zuiden van het stadsgewest (De Lier, Maasland, Naaldwijk, Schipluiden en Wateringen) krijgen meer recreatiemogelijkheden vanwege de geplande aanleg van natte en droge natuurgebieden langs de Nieuwe Waterweg en bij Brielle. Voor Maasland valt zelfs een gepland park bij Spijkenisse binnen het (maximale) bereik.¹⁵ De beschikbare capaciteit binnen de korte normafstand is voor deze gemeenten maar weinig gestegen ten opzichte van 2000. De verhoogde beschikbare capaciteit voor gemeenten als Pijnacker en Zoetermeer is het gevolg van de aanleg van bos en natuur tussen Pijnacker, Zoetermeer en Nootdorp. Dat deze laatste gemeente veel minder lijkt te profiteren van dit bosgebied komt waarschijnlijk doordat deze gemeente grotendeels is opgenomen in de Haagse VINEX-wijk Ypenburg, en dus relatief veel extra vraag moet verwerken. Zie appendix 1 voor afzonderlijke cijfers voor Leidschenveen-Ypenburg.

Het totale tekort voor de stadsregio Rotterdam bedraagt 99.261 recreatieplaatsen (zie tabel 8) en is ten opzichte van 2000 toegenomen met 13%. Dat is minder dan voor het stadsgewest Haaglanden. Als we kijken naar de beschikbare capaciteit (op de maximale normafstand) is de stadsregio Rotterdam ingelopen op Haaglanden, maar wordt nog altijd een kleiner percentage van haar behoefte gedekt dan voor Haaglanden; resp. 37 en 41%. De achterstand van de stadsregio Rotterdam op Haaglanden is onder meer afgenomen omdat de bevolking van het stadsgewest Haaglanden sterker toeneemt dan die van de stadsregio Rotterdam; hoewel enkele stadshavens van Rotterdam volgebouwd gaan worden, zorgt de groei van het stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg¹⁶ en gemeenten als Pijnacker, Wassenaar en Wateringen, alsmede van Voorhout en Valkenburg bij Leiden, voor oplopende tekorten in Haaglanden. En hoewel de stad Rotterdam een veel sterkere toename van niet-westers allochtonen kent dan het COROP-gebied Den Haag (85% versus 48% meer dan in 1999), kent de gebruikte NIDI-prognose een nog veel grotere toename van niet-westerse allochtonen toe aan de Haaglandse COROP-regio Delft & Westland, en aan de vlak ten noorden van Haaglanden gelegen COROP-regio Leiden (225%, respectievelijk 149% groei).

¹⁵ Hier wreekt zich echter dat met hemelsbrede normafstanden gewerkt wordt: natuurgebieden en parken aan de zuidzijde van de Nieuwe Waterweg zijn voor bewoners van deze Westlandgemeenten zeer moeilijk bereikbaar ook al liggen ze binnen de normafstand van 10 kilometer. Er is alleen een pontje bij Maassluis, anders moet men via de Beneluxtunnel bij Vlaardingen.

¹⁶ Hier dus vooral tot uiting komend via de 1999-gemeenten Leidschendam en Nootdorp.

Tabel 8 Uitkomsten voor wandelen in 2020 bij scenario zonder regioparken, per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Botlek - EM	59901	1	50	100	0
Charlois	59902	12958	16	20	10350
Delfshaven	59903	12315	4	6	11521
Feijenoord	59904	11080	10	15	9452
Hillegersberg	59905	5436	32	33	3618
Hoek v. Holl.	59906	1153	50	100	0
Hoogvliet	59907	4311	40	55	1948
IJsselmonde	59908	8770	24	30	6176
Kralingen – Cr.	59909	6481	19	20	5202
Noord	59910	6237	12	12	5497
Overschie	59911	2312	22	22	1796
Pernis	59912	457	50	55	208
Prins Alexander	59913	11249	22	28	8052
Stadscentrum	59914	4691	5	7	4360
Rotterdam		87451	17	22	68180
Albrandswaard	61300	2019	50	57	871
Barendrecht	48900	4708	36	45	2582
Bergschenhoek	49200	2674	27	31	1858
Berkel & Rod.	49300	2229	22	25	1666
Bernisse	56800	1356	50	98	31
Bleiswijk	49500	1271	38	42	742
Brielle	50100	1799	50	100	0
Capelle ad IJs.	50200	7814	21	33	5252
Hellevoetsluis	53000	4221	42	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	3228	37	52	1543
Maassluis	55600	3899	50	87	506
Ridderkerk	59700	4835	34	45	2634
Rozenburg	60000	1387	50	86	198
Schiedam	60600	9263	20	22	7193
Spijkenisse	61200	8622	49	82	1563
Vlaardingen	62200	8263	40	46	4442
Westvoorne	61400	1541	50	100	0
TOTAAL		156580	26	37	99261

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

Het aandeel van de gemeente Rotterdam in het totale tekort van de stadsregio is iets toegenomen, van 63% tot 69%. Dit komt hoogstwaarschijnlijk door het sterk toenemende aandeel allochtonen, meer dan door de slechts licht toenemende totale bevolking. De totale beschikbare recreatiecapaciteit is in dit scenario voor Rotterdammers gelijk gebleven (22%). Op deelgemeenteniveau springen twee veranderingen eruit: aan de recreatiebehoefte van inwoners van Hillegersberg wordt in dit scenario duidelijk minder tegemoet gekomen: van 39% naar 33%, oftewel een daling tot 85% van de oorspronkelijk beschikbare capaciteit per persoon. Hillegersberg (en met name op de korte normafstand ook Prins Alexander) krijgt

meer concurrentie vanuit de nieuwe woningbouwlocaties Bergschenhoek en Zuidplaspolder. Omgekeerd wordt de behoefte van zuidelijke deelgemeenten zoals Hoogvliet en IJsselmonde veel beter bediend (resp. van 47 naar 55% en van 22 naar 30%). IJsselmonde kent hierbij ook een sterke toename op de korte normafstand, wellicht door de aanleg van natuurgebieden ten zuiden van de stad Rotterdam.

De meeste gemeenten in de stadsregio Rotterdam zien een groter percentage van hun behoefte bevredigd (op de maximale normafstand) dan in 2000. Alleen Bergschenhoek gaat er in capaciteit op achteruit (van 41 naar 31%), vanwege de extra vraag vanuit de eigen nieuwe woningbouw en die in de Zuidplaspolder. De gemeenten in het oosten van de stadsregio, zoals Capelle, Krimpen aan de IJssel, en Ridderkerk, die in 2000 zeer weinig recreatiemogelijkheden in de omgeving hadden, zijn er door de aanleg van enkele groengebieden relatief veel op vooruit gegaan (van 20-35% naar 33-52%). Spijkenisse is vooral door de aanleg van één park in de gemeente zelf zelfs gestegen van 51 naar 82%. Maassluis en Rozenburg stonden er in 2000 al relatief gunstig voor, en zijn nu ook doorgestoten naar regionen van meer dan 80% voorziening die gelden voor heel het westelijk deel van de stadsregio. Op de korte normafstand bereiken vrijwel alle westelijke (deel)gemeenten de maximale beschikbare capaciteit van 50% (uitzondering: Hellevloetsluis).

Kaart 9 geeft een beeld van de absolute tekorten in 2020 (voor de beide scenario's). Als we het kaartbeeld voor het scenario zonder regioparken vergelijken met kaart 6, die de huidige tekorten weergeeft, blijkt dat vooral de Rotterdamse deelgemeenten Charlois, Delfshaven en Feijenoord er op achteruit gaan. Spijkenisse en Hoogvliet gaan er juist op vooruit. Ook in Haaglanden gaan de centralere stadsdelen Centrum en Escamp er op achteruit. Grofweg wordt de concentratie van tekorten in deze centrumwijken vooral veroorzaakt door de toename van de allochtone bevolking.

Als we het kaartbeeld voor de percentages beschikbare capaciteit (kaart 10, scenario zonder regioparken) vergelijken met de huidige situatie (kaart 5), zien we bevestigd dat de situatie relatief alleen verbeterd is voor Zoetermeer, voor de Westland-gemeenten Maasland en De Lier, en voor de zuidelijke gemeenten van de Stadsregio Rotterdam, vooral voor Spijkenisse.

4.2.2 Scenario met regioparken

Voor Haaglanden geldt dat het totale tekort in 2020 bij realisering van de drie regioparken 12% lager uitvalt: 65.357 versus 74.233 recreatieplaatsen in het scenario zonder de drie regioparken (tabel 9). Het stadsgewest Haaglanden profiteert dus mee van de regioparken rondom de stad Rotterdam. Dit is niet verwonderlijk: deze regioparken liggen deels ook *in* het stadsgewest Haaglanden. Het tekort van de centrale gemeente, Den Haag, neemt slechts in geringe mate af.¹⁷ De buiten-gemeenten profiteren wel sterk van met name de regioparken Delfland en

¹⁷ Hierbij zij expliciet aangemerkt dat geen rekening gehouden is met de mogelijke omvorming van de voormalige Rijksbufferzone tussen Den Haag en Leiden in een derde regiopark.

Rottemeren. Vooral de dichtbij en in deze regioparken gelegen gemeenten Maasland, De Lier, Schipluiden, Delft, Pijnacker en Zoetermeer vergroten in dit scenario hun beschikbare capaciteit. Met name Zoetermeer is sterk bij de regioparken gebaat. De voor deze gemeente optredende toename van 40% tot 77% betekent bijna een verdubbeling van de beschikbare capaciteit per inwoner. Zoetermeer profiteert vooral van de aanleg van het Bentwoud.

Tabel 9 Uitkomsten voor wandelen in 2020 bij scenario met regioparken, per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

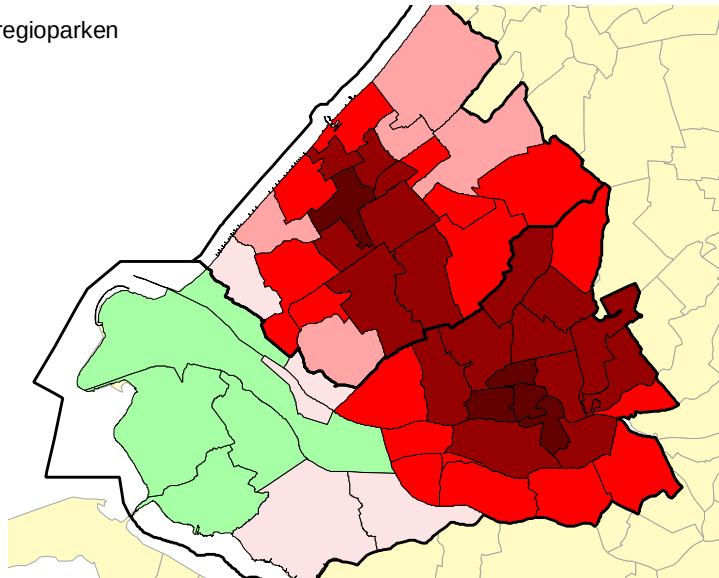
(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Centrum	51801	15261	11	33	10164
Escamp	51802	15767	9	19	12779
Haagse Hout	51803	5118	47	68	1654
Laak	51804	5727	7	31	3970
Loosduinen	51805	6302	44	49	3234
Scheveningen	51806	6327	38	55	2839
Segbroek	51807	7197	19	33	4848
Den Haag		61699	20	36	39488
De Lier	55200	1397	15	57	600
Delft	50300	12391	37	45	6888
's-Gravenzande	51900	2163	36	99	15
Leidschendam	54800	5473	47	68	1767
Maasland	55500	821	50	72	226
Monster	56200	1958	43	67	644
Naaldwijk	56500	3268	14	59	1333
Nootdorp	57700	2355	47	58	993
Pijnacker	59400	3929	50	62	1506
Rijswijk	60300	5776	26	39	3534
Schipluiden	60700	1444	36	46	785
Voorburg	62400	4319	23	49	2189
Wassenaar	62900	3212	50	70	946
Wateringen	63000	2069	19	30	1448
Zoetermeer	63700	13224	42	77	2995
TOTAAL		125498	29	48	65357

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

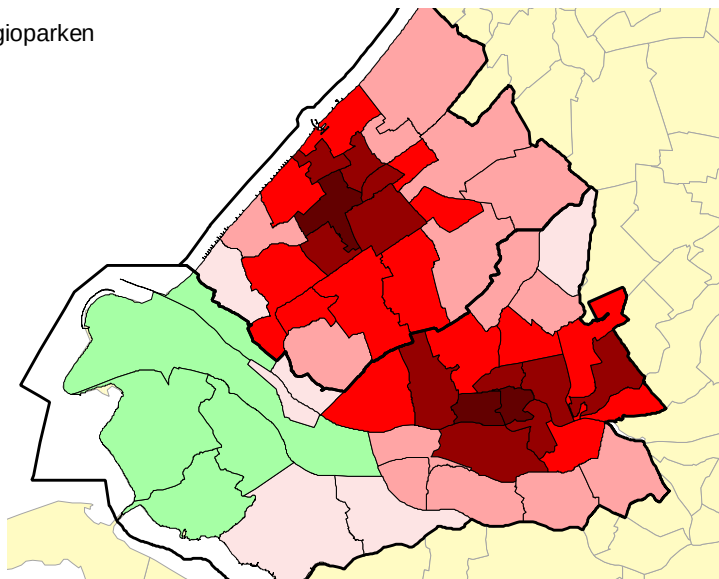
In tegenstelling tot andere Westlandse gemeenten, waren Delft en Schipluiden er in het scenario zonder regioparken, ondanks de nieuwe groengebieden buiten deze parken, niet op vooruit gegaan ten opzichte van 2000. Wellicht komt dit door de sterke toename van de bevolking en het aantal allochtonen in zowel Delft, als Schiedam en Vlaardingen. Deze herkomsten leggen veel beslag op de recreatieruimte nabij Delft en Schipluiden. In het scenario met regioparken krijgen Delft en Schipluiden (maar ook Maasland) er binnen de korte afstandscirkel wel veel capaciteit bij ten opzichte van 2000, omdat zij veel profiteren van de verhoogde toegankelijkheid van het agrarisch gebied binnen hun gemeentegrenzen. Wateringen blijft ook in dit scenario de slechtst voorziene gemeente, op de voet gevolgd door Den Haag en Rijswijk.

Percentage beschikbare wandelcapaciteit binnen 10 km in 2020 (met 50% binnen 2,5 km gewenst), beide scenario's

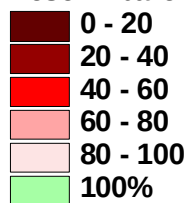
scenario zonder regioparken

scenario met regioparken

Beschikbare capaciteit (%)

Regiogrenzen

Gemeenten 1999 (ZH)

0 5 10 15 20 25 Kilometers

Kaart 9 Beschikbare capaciteit (%) voor wandelen in 2020, voor twee scenario's

De stadsregio Rotterdam verkleint zijn tekort, zoals te verwachten viel, sterker door de aanleg van de regioparken: van 99.261 tot 80.136 recreatieplaatsen (-19%). Het absolute tekort voor de gehele stadsregio komt ondanks de bevolkingstoename zelfs lager uit dan het huidige tekort (vgl. tabel 4). Dit geldt echter niet voor de stad Rotterdam en zijn diverse stadsdelen. Het totale tekort voor de stad Rotterdam is ondanks de aanleg van regioparken in 2020 nog 2000 recreatieplaatsen hoger dan in 2000. Echter, ten opzichte van het scenario zonder regioparken vergroten vrijwel alle deelgemeenten hun beschikbare capaciteit aanzienlijk.

Tabel 10 Uitkomsten voor wandelen in 2020 bij scenario met regioparken, per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (tekort)
			binnen 2,5 km	binnen 10 km	
Botlek - EM	59901	1	50	100	0
Charlois	59902	12958	21	34	8542
Delfshaven	59903	12315	4	17	10176
Feijenoord	59904	11080	11	25	8256
Hillegersberg	59905	5436	45	53	2583
Hoek v. Holl.	59906	1153	50	100	0
Hoogvliet	59907	4311	50	68	1360
IJsselmonde	59908	8770	29	42	5091
Kralingen – Cr.	59909	6481	19	28	4662
Noord	59910	6237	12	20	4995
Overschie	59911	2312	34	40	1379
Pernis	59912	457	50	61	176
Prins Alexander	59913	11249	35	47	5974
Stadscentrum	59914	4691	5	18	3858
Rotterdam		87451	22	35	57052
Albrandswaard	61300	2019	50	61	778
Barendrecht	48900	4708	50	65	1671
Bergschenhoek	49200	2674	50	67	877
Berkel & Rod.	49300	2229	49	64	792
Bernisse	56800	1356	50	98	24
Bleiswijk	49500	1271	50	82	234
Brielle	50100	1799	50	100	0
Capelle ad IJs.	50200	7814	21	39	4773
Hellevoetsluis	53000	4221	42	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	3228	38	57	1387
Maassluis	55600	3899	50	89	420
Ridderkerk	59700	4835	50	64	1723
Rozenburg	60000	1387	50	91	126
Schiedam	60600	9263	28	39	5609
Spijkensisse	61200	8622	50	87	1161
Vlaardingen	62200	8263	44	57	3509
Westvoorne	61400	1541	50	100	0
TOTAAL		156580	31	49	80136

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 2,5 km kan max. 50% zijn.

Onder de buitengemeenten profiteren, net als in Haaglanden, vooral de nabij de regioparken gelegen gemeenten: Vlaardingen en Schiedam (vooral door de verbeterde toegankelijkheid van het agrarisch gebied in Schipluiden en Maasland), Bergschenhoek, Berkel-Rodenrijs en Bleiswijk (profiterend van de aanleg van natuur en bos in het regiopark), en Ridderkerk en Barendrecht (idem, maar dan in het regiopark IJsselmonde). Op de korte normafstand van 2,5 km hebben vrijwel alle buitengemeenten een capaciteit van 50% (de streefwaarde) bereikt; ze zijn dus door de aanleg van de regioparken volledig voorzien in hun wandelbehoefte op de korte afstand. Uitzonderingen zijn de stad Rotterdam zelf, Capelle a/d IJssel, Krimpen a/d IJssel en Schiedam.

Met behulp van kaart 10 kunnen we de absolute tekorten van de twee toekomst-scenario's met elkaar vergelijken. Hieruit blijkt dat vooral Zoetermeer, en in mindere mate Delft, Schiedam, de Rotterdamse wijk Prins Alexander, en de gemeenten Ridderkerk en Barendrecht baat hebben bij de aanleg van de regioparken. Tot slot laten we de ruimtelijke verschillen in beschikbare capaciteit (op de maximale normafstand) op de kaart zien (kaart 9). Hieruit blijkt direct dat vooral de randgemeenten in de regioparken zelf profiteren van de regioparken, terwijl de centrale stadsdelen van Rotterdam en Den Haag nog steeds maar 15-35% van hun behoefte bevredigd zien. Enkele buitenwijken van Rotterdam gaan er wel op vooruit, terwijl de beschikbare capaciteit in Den Haag niet zichtbaar verbetert.

4.3 Fietsen

4.3.1 Scenario zonder regioparken

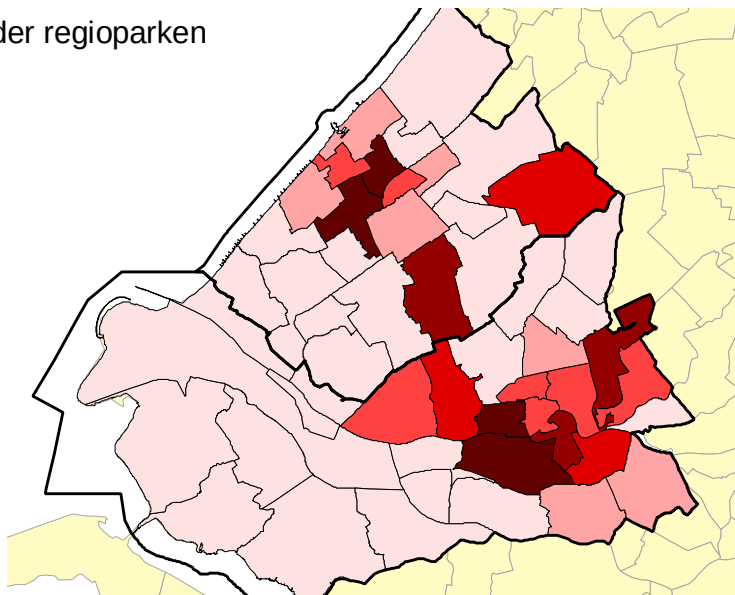
Het recreatietekort voor fietsen is in de toekomstsituatie zonder regioparken toegenomen met 18% voor Haaglanden en met slechts 1% voor de Stadsregio Rotterdam (zie de tabellen 11 en 12). Rotterdam profiteert klaarblijkelijk meer van de nieuwe recreatiemogelijkheden buiten de regioparken.

De beschikbare recreatiecapaciteit voor Den Haag is gedaald van 29% naar 25% (vgl. tabellen 5 en 11). Deze daling is het sterkst voor de meest centrale, dicht bij de kust gelegen stadsdelen: Centrum, Haagse Hout en Scheveningen.

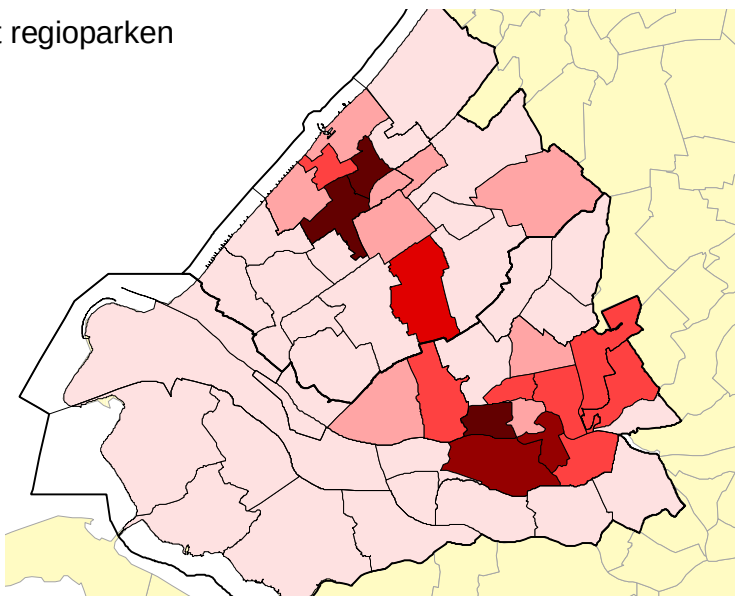
Een aantal rurale gemeenten in het stadsgewest Haaglanden dekten in 2000 al (bijna) 100% van hun fietsrecreatiebehoefte. Voor zover ze deze behoefte nog niet dekten, is hun capaciteit in 2020 gestegen. Alleen voor Leidschendam, Voorburg, Wassenaar, Zoetermeer, en in veel mindere mate voor Nootdorp en Pijnacker, is evenals voor Den Haag de capaciteit gedaald. Deze gemeenten kennen een sterke bevolkingsgroei, en de geplande nieuwe groengebieden buiten de regioparken bieden daarvoor onvoldoende compensatie. De meeste van deze gemeenten halen niet of nauwelijks extra capaciteit uit de tweede afstandsring, van 7,5 tot 15 kilometer.

Absolute tekorten voor wandelen in 2020, in recreatie- plaatsen (normafstanden: 2,5 (50%) en 10 km)

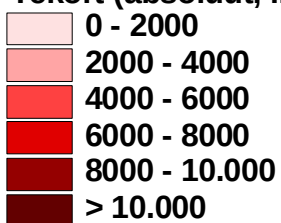
scenario zonder regioparken

scenario met regioparken

Tekort (absoluut, in recreatieplaatsen)

Regiogrenzen

Gemeenten 1999 (ZH)

0 5 10 15 20 25 Kilometers

Kaart 10 Tekorten (in recreatieplaatsen) voor wandelen in 2020, voor twee scenario's

Tabel 11 Uitkomsten voor fietsen in 2020 bij scenario zonder regioparken, per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Centrum	51801	5205	28	28	3731
Escamp	51802	8037	19	19	6535
Haagse Hout	51803	2859	49	49	1453
Laak	51804	2296	29	29	1637
Loosduinen	51805	3507	14	14	3005
Scheveningen	51806	3758	29	29	2660
Segbroek	51807	3549	20	21	2821
Den Haag		29211	25	25	21842
De Lier	55200	805	53	100	1
Delft	50300	5789	31	32	3946
's-Gravenzande	51900	1283	50	100	0
Leidschendam	54800	3233	55	55	1441
Maasland	55500	513	60	100	0
Monster	56200	1363	31	67	449
Naaldwijk	56500	1904	50	94	121
Nootdorp	57700	1481	35	35	963
Pijnacker	59400	2399	36	37	1519
Rijswijk	60300	3395	25	25	2540
Schipluiden	60700	868	32	36	555
Voorburg	62400	2509	49	49	1270
Wassenaar	62900	1952	60	62	732
Wateringen	63000	1165	21	25	881
Zoetermeer	63700	7399	55	61	2856
TOTAAL		65269	35	40	39116

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

De beschikbare recreatiecapaciteit voor de stad Rotterdam is licht gestegen van 40% naar 42% (vgl. tabellen 6 en 12). Vooral de stadsdelen Charlois en IJsselmonde hebben veel meer fietsmogelijkheden binnen hun bereik gekregen, vanwege de aanleg van nieuwe groengebieden buiten de regioparken. Noordelijke deelgemeenten als Hillegersberg en Prins Alexander daarentegen zien hun positie verslechteren ten opzichte van het jaar 2000. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de vergrote concurrentie om recreatiemogelijkheden vanuit de nieuw geplande woningbouwlocaties Bergschenhoek en Zuidplaspolder.

De buitengemeenten in de stadsregio Rotterdam zagen meer dan in Haaglanden al in 2000 vrijwel al hun fietsrecreatiebehoefte gedekt. Het betreft hier zowel in 2000 als in 2020 de helft van alle gemeenten. De andere helft van de gemeenten ondergaat in dit toekomstscenario een polarisatie: de noordelijke gemeenten Bergschenhoek, Berkel-Rodenrijs en Bleiswijk gaan erop achteruit, terwijl de zuidoosthoek Capelle, Krimpen en Ridderkerk, en Vlaardingen erop vooruit gaan. Net als voor de Rotterdamse wijken komt dit door toenemende vraagconcurrentie vanuit nieuwe woningbouwlocaties in het noorden van de stadsregio, en de aanleg van enkele nieuwe groengebieden buiten de regioparken ten zuiden en oosten van de stadsregio.

Hieronder valt ook een groot bosgebied op het Eiland van Dordrecht, dat binnen het bereik van 15 kilometer van deze gemeenten komt te liggen. Vlaardingen profiteert vooral van nieuwe natuurgebieden langs de Nieuwe Maas en bij Brielle en Spijkenisse. Het is opvallend dat de Haaglandse rurale gemeenten, bijvoorbeeld in het Westland, niet of nauwelijks profiteren van de geplande natuurgebieden. Deels was de behoefte van deze gemeenten al snel volledig gedekt. Maar dit geldt bijvoorbeeld niet voor Schipluiden en Wateringen. Waarschijnlijk kampen deze gemeenten met grote vraagconcurrentie van steden als Vlaardingen, Schiedam, Delft en Den Haag.

Een vergelijking van het kaartbeeld voor de absolute tekorten in dit scenario met die in de huidige situatie toont dat vooral de stadsdelen van Den Haag en Leidschendam erop achteruit gaan, terwijl de situatie in en rond de stad Rotterdam lichtelijk verbetert (kaarten 12 en 8).

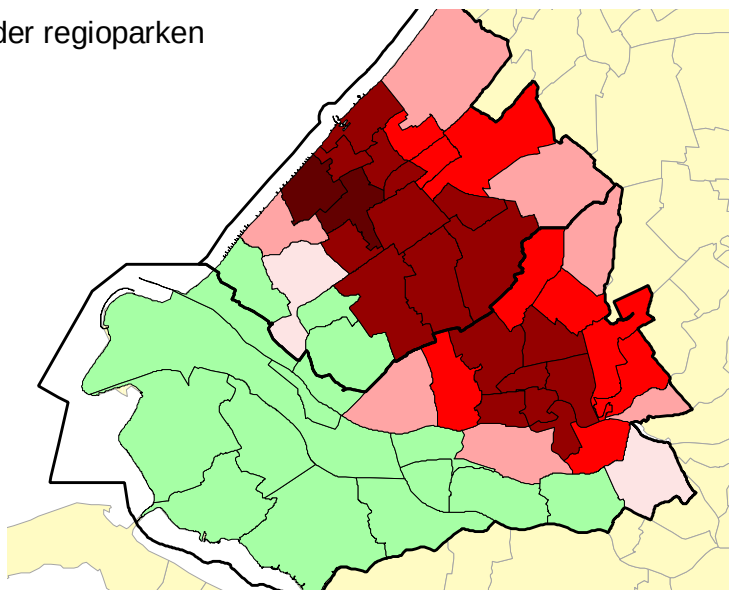
Tabel 12 Uitkomsten voor fietsen in 2020 bij scenario zonder regioparken, per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Botlek - EM	59901	1	60	100	0
Charlois	59902	4431	39	60	1789
Delfshaven	59903	4419	24	29	3127
Feijenoord	59904	3692	27	34	2419
Hillegersberg	59905	2628	24	25	1968
Hoek v. Holl.	59906	718	60	100	0
Hoogvliet	59907	2113	60	100	0
IJsselmonde	59908	3070	39	53	1456
Kralingen – Cr.	59909	2678	21	22	2084
Noord	59910	2634	20	20	2101
Overschie	59911	1216	24	25	913
Pernis	59912	274	60	100	0
Prins Alexander	59913	5666	34	41	3359
Stadscentrum	59914	2086	21	23	1607
Rotterdam		35626	32	42	20823
Albrandswaard	61300	1254	60	100	0
Barendrecht	48900	2945	60	100	0
Bergschenhoek	49200	1554	37	41	910
Berkel & Rod.	49300	1380	38	40	823
Bernisse	56800	857	60	100	0
Bleiswijk	49500	778	58	66	264
Brielle	50100	1115	60	100	0
Capelle ad IJs.	50200	4369	46	58	1841
Hellevoetsluis	53000	2469	60	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	1986	55	75	490
Maassluis	55600	2094	60	100	0
Ridderkerk	59700	2906	57	94	172
Rozenburg	60000	805	60	100	0
Schiedam	60600	4737	32	42	2738
Spijkenisse	61200	4911	60	100	0
Vlaardingen	62200	4557	46	74	1178
Westvoorne	61400	969	60	100	0
TOTAAL		75312	42	61	29239

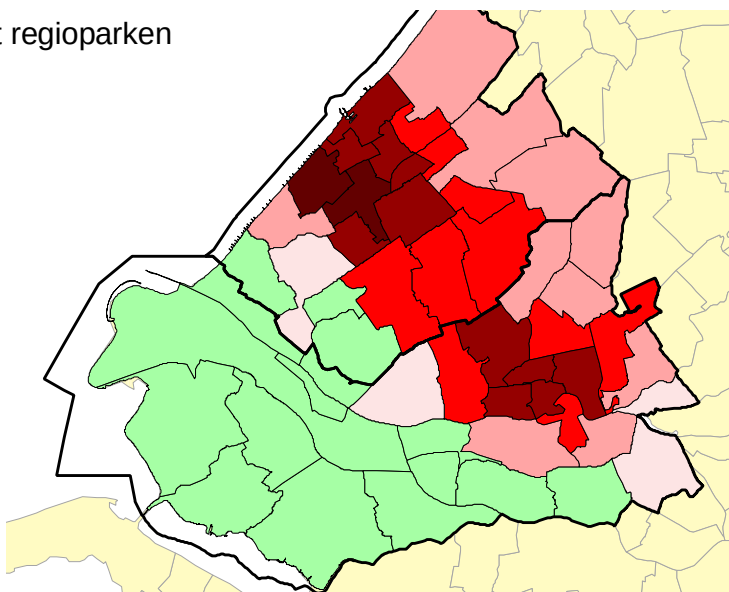
NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

**Percentage beschikbare fietscapaciteit binnen 15 km
in 2020 (met 60% binnen 7,5 km gewenst), beide scenario's**

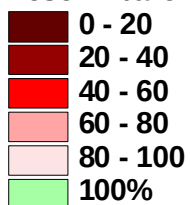
scenario zonder regioparken

scenario met regioparken

Beschikbare capaciteit (%)

Regiogrenzen

Gemeenten 1999 (ZH)

0 5 10 15 20 25 Kilometers

Kaart 11 Beschikbare capaciteit (%) voor fietsen in 2020, voor twee scenario's

4.3.2 Scenario met regioparken

Als voorproefje van de bespreking van het scenario met regioparken, toont kaart 12 dat de aanleg van de regioparken vooral ten goede komt aan de fietsmogelijkheden voor Rotterdammers. In het stadsgewest Haaglanden verandert er vrijwel niets ten opzichte van het scenario zonder regioparken. Dit wordt bevestigd als we de cijfers bekijken. Het absolute tekort van Den Haag is door de aanleg van de regioparken zeer licht gedaald, met nog geen 200 recreatieplaatsen. Voor het hele stadsgewest is het iets meer gedaald, tot 93% van het tekort zonder regioparken.

Tabel 13 Uitkomsten voor fietsen in 2020 bij scenario met regioparken, per (deel)gemeente in het stadsgewest Haaglanden

(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Centrum	51801	5205	28	28	3718
Escamp	51802	8037	19	19	6471
Haagse Hout	51803	2859	50	51	1417
Laak	51804	2296	29	30	1614
Loosduinen	51805	3507	14	15	2994
Scheveningen	51806	3758	29	29	2658
Segbroek	51807	3549	20	21	2820
Den Haag		29211	25	26	21692
De Lier	55200	805	60	100	0
Delft	50300	5789	45	46	3119
's-Gravenzande	51900	1283	52	100	0
Leidschendam	54800	3233	57	61	1272
Maasland	55500	513	60	100	0
Monster	56200	1363	33	72	384
Naaldwijk	56500	1904	55	96	67
Nootdorp	57700	1481	42	45	809
Pijnacker	59400	2399	49	54	1112
Rijswijk	60300	3395	29	29	2411
Schippluiden	60700	868	46	51	425
Voorburg	62400	2509	51	52	1205
Wassenaar	62900	1952	60	64	707
Wateringen	63000	1165	25	30	819
Zoetermeer	63700	7399	60	71	2165
TOTAAL		65269	39	45	36187

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

Terwijl de beschikbare capaciteit voor de Haagse stadsdelen niet of nauwelijks is toegenomen, is zij voor alle buitengemeenten die nog niet volledig verzadigd waren gestegen. Als de regioparken worden ingericht, houden zodoende, naast Den Haag, alleen Rijswijk en Wateringen nog een groot gebrek aan fietsmogelijkheden, terwijl ook Delft en Nootdorp (Leidschenveen-Ypenburg) nog geen 50% van hun behoefte gedekt zien.

Tabel 14 Uitkomsten voor fietsen in 2020 bij scenario met regioparken, per (deel)gemeente in de stadsregio Rotterdam

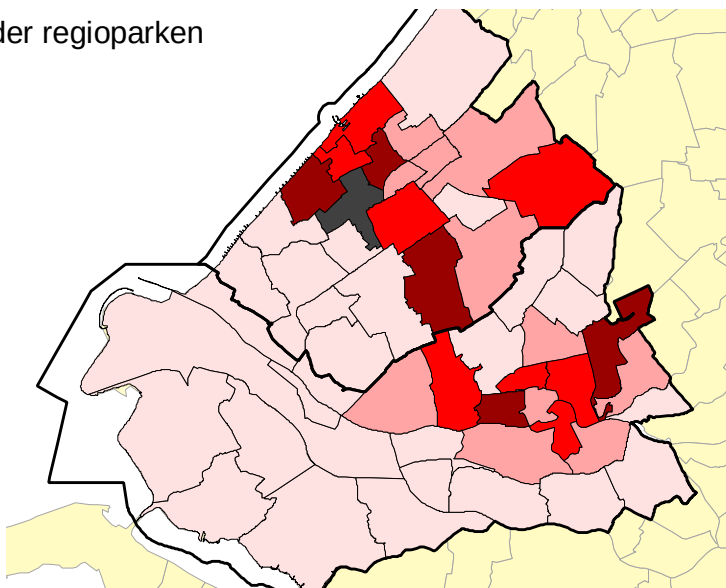
(Deel)gemeente	Code	Totale vraag	Hiervan beschikbaar percentage		Resterende vraag (absolute tekort)
			binnen 7,5 km	binnen 15 km	
Botlek - EM	59901	1	60	100	0
Charlois	59902	4431	45	67	1449
Delfshaven	59903	4419	29	36	2844
Feijenoord	59904	3692	33	42	2127
Hillegersberg	59905	2628	36	40	1578
Hoek v. Holl.	59906	718	60	100	0
Hoogvliet	59907	2113	60	100	0
IJsselmonde	59908	3070	53	67	999
Kralingen – Cr.	59909	2678	25	28	1919
Noord	59910	2634	26	27	1920
Overschie	59911	1216	34	36	781
Pernis	59912	274	60	100	0
Prins Alexander	59913	5666	44	55	2525
Stadscentrum	59914	2086	24	27	1517
Rotterdam		35626	38	50	17659
Albrandswaard	61300	1254	60	100	0
Barendrecht	48900	2945	60	100	0
Bergschenhoek	49200	1554	60	68	499
Berkel & Rod.	49300	1380	56	62	531
Bernisse	56800	857	60	100	0
Bleiswijk	49500	778	60	73	208
Brielle	50100	1115	60	100	0
Capelle ad IJs.	50200	4369	52	68	1388
Hellevoetsluis	53000	2469	60	100	0
Krimpen ad IJs.	54200	1986	58	84	311
Maassluis	55600	2094	60	100	0
Ridderkerk	59700	2906	60	97	91
Rozenburg	60000	805	60	100	0
Schiedam	60600	4737	47	57	2023
Spijkenisse	61200	4911	60	100	0
Vlaardingen	62200	4557	59	85	662
Westvoorne	61400	969	60	100	0
TOTAAL		75312	48	69	23372

NB: alle absolute aantallen zijn in recreatieplaatsen; percentage binnen 7,5 km kan max. 60% zijn.

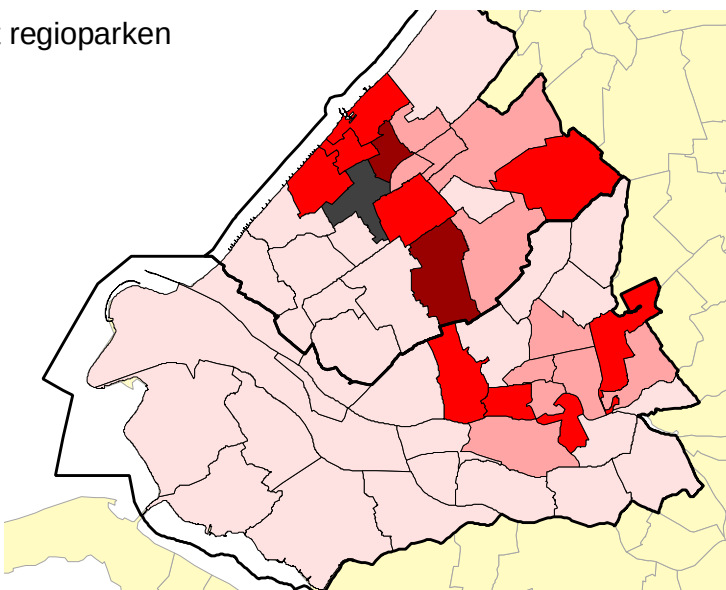
De stadsregio Rotterdam gaat er in het scenario met regioparken wel sterk op vooruit. Het absolute fietsrecreatietekort wordt teruggedrongen tot 80% van dat in het scenario zonder regioparken. Voor de gemeente Rotterdam is dit 85% en weet zij nu precies de helft van haar fietsrecreatiebehoefte gedekt. Dit is echter nog steeds het laagste percentage van de hele stadsregio, op de voet gevolgd door Schiedam met 57%. De overige gemeenten zien allen meer dan 60% gedekt (gemeenten als Berkel-Rodenrijs, Bergschenhoek, Bleiswijk en Capelle, die concurrentie krijgen uit de

Absolute tekorten voor fietsen in 2020, in recreatie- plaatsen (normafstanden: 7,5 km (60%) en 15 km)

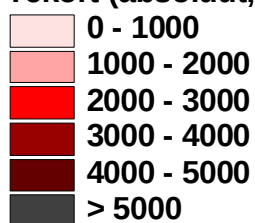
scenario zonder regioparken

scenario met regioparken

Tekort (absoluut, in recreatieplaatsen)

Regiogrenzen

Gemeenten 1999 (ZH)

0 5 10 15 20 25 Kilometers

Kaart 12 Tekorten (in recreatieplaatsen) voor fietsen in 2020, voor twee scenario's

nieuwe woningbouwlocaties), tot zelfs zo'n 85-100% van hun behoefte (alle gemeenten ten zuiden en oosten van de stad Rotterdam).

Kaart 11 geeft een beeld van de verschillen in beschikbare capaciteit voor fietsen tussen de beide scenario's. Deze kaart laat weliswaar zien dat de Rotterdamse stadsregio er iets op vooruit gaat, maar zij lijkt ook aan te geven dat ook Haaglandse gemeenten als Schipluiden, Delft, Pijnacker en Leidschendam profiteren. Dat klopt op zich wel, maar deze gemeenten houden nog steeds een flink tekort over.

4.4 Vergelijking van huidige situatie met de twee toekomstscenario's

In deze paragraaf worden de uitkomsten van de verschillende analyses naast elkaar gezet en in relatie tot elkaar besproken. Ook worden de twee stadsregio's en de twee centrale gemeentes met elkaar vergeleken. Bij dit laatste moet wel aangetekend worden dat de toekomstige situatie, zeker in het scenario met de drie regioparken rondom de stad Rotterdam, niet gelijk vergelijkbaar is, omdat een eventueel regiopark ten noorden van Den Haag niet in de analyse is meegenomen.

4.4.1 Vergelijking op het niveau van stadsregio's

Een vergelijking van de percentages beschikbare capaciteit (ofwel het door de burger beleefde aantal recreatiemogelijkheden) op het niveau van stadsregio's (tabellen 15 en 16) laat zien dat de fietsmogelijkheden in de stadsregio Rotterdam zowel in de huidige als toekomstige situatie nog het best zijn; dit in vergelijking tot zowel de wandelmogelijkheden als het stadsgewest Haaglanden. De wandelmogelijkheden voor de inwoners van de Rotterdamse stadsregio in de huidige situatie zijn daarentegen het slechtst. In de toekomst verbeteren deze sterk door de aanleg van regioparken (zie kolom '2020 met').

Tabel 15 Overzicht van belangrijkste uitkomsten voor wandelen per stadsregio

	2000	2020 zonder	2020 met
Percentage beschikbare capaciteit totaal			
- Haaglanden	41	41	48
- Rotterdam	33	37	49
Percentage beschikbare capaciteit nabij			
- Haaglanden	26	26	29
- Rotterdam	26	26	31
Tekort (in recreatieplaatsen)			
- Haaglanden	62.733	74.233	65.357
- Rotterdam	88.142	99.261	80.136

NB: totaal wil bij wandelen zeggen: binnen 10 kilometer; nabij betekent hier: binnen 2,5 kilometer (met een maximum van 50%)

Als de regioparken niet worden aangelegd, verbeteren de mogelijkheden door de aanleg van groengebieden buiten de regioparken ook enigszins voor Rotterdammers, maar bewoners van het stadsgewest Haaglanden zullen dan geen verbetering (wandelen) of zelfs een verslechtering (fietsen) ervaren. Hoewel het rendement van

de regioparken op persoonsniveau dus groter is voor de stadsregio Rotterdam, profiteren ook Haaglanders ervan mee. In voorgaande paragrafen hebben we gezien dat dit vooral bewoners van oostelijke randgemeenten als Delft, Pijnacker en Zoetermeer betreft, terwijl de centrale stadsdelen van de gemeente Den Haag er niet of nauwelijks op vooruit gaan (zie volgende paragraaf).

Uit een vergelijking van de percentages beschikbare capaciteit totaal en nabij blijkt dat de verbetering voor wandelaars in de stadsregio Rotterdam in beide scenario's vooral uit de tweede afstandsring (van 2,5 tot 10 km) komt: ondanks de sterke bevolkings- en allochtonentoename krijgen Rotterdammers in de toekomst dus meer mogelijkheden om er met auto, bus of fiets opuit te gaan voor een wandeling.¹⁸ Dit is te danken aan de geplande aanleg van groengebieden. Hoewel de situatie voor Rotterdammers sterk verbeterd, kan zelfs in het scenario met regioparken nog niet de helft van de wandelbehoefte gedekt worden. Ofwel: de aanleg van groengebieden is volgens de gehanteerde normen hoogst noodzakelijk: anders zou in de toekomst zeker minder dan een derde van de bewoners een rustige plek om te wandelen vinden.

Tabel 16 Overzicht van belangrijkste uitkomsten voor fietsen per stadsregio

	2000	2020 zonder	2020 met
Percentage beschikbare capaciteit totaal			
- Haaglanden	43	40	45
- Rotterdam	59	61	69
Percentage beschikbare capaciteit nabij			
- Haaglanden	37	35	39
- Rotterdam	41	42	48
Tekort (in recreatieplaatsen)			
- Haaglanden	33.138	39.116	36.187
- Rotterdam	28.977	29.239	23.372

NB: totaal wil bij fietsen zeggen: binnen 15 kilometer; nabij betekent hier: binnen 7,5 kilometer (met een maximum van 60%)

Deze constatering geldt minder voor fietsen. De fietsmogelijkheden zijn momenteel in de stadsregio Rotterdam verhoudingsgewijs beter dan die voor wandelen, en zij verbeteren ook nog iets in het scenario zonder, maar vooral in het scenario mét regioparken. Een dergelijke verbetering van de fietsmogelijkheden in het scenario met regioparken treedt veel minder sterk op in het stadsgewest Haaglanden.

De absolute tekorten in recreatieplaatsen laten zien hoeveel behoefte aan recreatief groen er over blijft. Beide stadsregio's kennen in de huidige situatie aanzienlijke tekorten voor zowel recreatief wandelen als recreatief fietsen. Voor fietsen is het tekort wel duidelijk lager dan voor wandelen. Dit heeft voornamelijk te maken met de lagere deelnamegraad voor fietsen, met name onder de niet-westerse allochtonen.

¹⁸ In z'n algemeen geldt voor dit sterk verstedelijkte gebied echter dat het meeste van de beschikbare capaciteit dichtbij huis gevonden wordt. De capaciteit van verder weg gelegen recreatief aanbod is meestal al in belangrijke mate ten goede gekomen aan mensen die dicht bij deze aanbodgebieden wonen. Bovendien moet dit verder weg gelegen aanbod met meer andere mensen gedeeld worden

Wat betreft de situatie in 2020 geldt dat als alleen groengebieden buiten de regioparken worden aangelegd, het tekort voor zowel wandelen als fietsen in beide regio's stijgt. Bij aanleg van de regioparken wordt het absolute tekort in recreatieplaatsen voor beide activiteiten duidelijk verkleind in de stadsregio Rotterdam, ten opzichte van 2000 met bijna 10% (8000 recreatieplaatsen) voor wandelen en bijna 20% voor fietsen (5600 recreatieplaatsen). Dit geldt niet voor het stadsgewest Haaglanden: zelfs bij aanleg van de regioparken en groengebieden daarbuiten, is het recreatietekort voor Haaglanden in 2020 hoger dan het huidige tekort. Om de situatie in Haaglanden niet erger te laten worden, is er dus behoefte aan extra groengebieden.¹⁹ Als we alleen kijken naar de absolute hoogte van de tekorten in 2020, dan is deze voor de stadsregio Rotterdam nog steeds het hoogst. Als de regioparken worden aangelegd, is er in 2020 bij de gehanteerde aannames nog steeds behoefte aan 80.000 extra recreatieplaatsen voor wandelen, ofwel zo'n 10.000 hectare bos, park en strand, en zelfs nog meer droog of nat natuurlijk terrein (gegeven de gehanteerde opvangcapaciteiten, zie tabel 1).

4.4.2 Vergelijking op het niveau van centrale gemeentes

Bovenstaande conclusies voor de stadsregio's kunnen niet zomaar overgenomen worden als we het over de steden Rotterdam en Den Haag zelf hebben. Er zijn duidelijke verschillen tussen de resultaten voor deze grote steden en de andere steden en dorpen in het gebied. Tabellen 17 en 18 geven ten eerste aan dat de centrale steden er relatief slechter voor staan dan de gehele stadsregio's: de percentages beschikbare capaciteit zijn lager. Voor de stad Rotterdam geldt echter dezelfde conclusie als voor de stadsregio: de bewoners profiteren sterk van de aanleg van de regioparken. De verhoging van de beschikbare capaciteit van 22% voor wandelen en 40% voor fietsen in de huidige situatie naar 35% respectievelijk 50% in 2020 met regioparken is zelfs een grotere toename dan de toename op het niveau van de gehele stadsregio. We zien dat de stadsbewoners van Rotterdam er niets mee opschieten als er alleen groengebieden buiten de regioparken worden aangelegd (2020 zonder). Dit was voor de stadsregio wel het geval; buitengemeenten profiteren dus wel van de andere groengebieden.

Tabel 17 Overzicht van belangrijkste uitkomsten voor wandelen per centrale stad

	2000	2020 zonder	2020 met
Percentage beschikbare capaciteit totaal			
- Den Haag	39	36	36
- Rotterdam	22	22	35
Percentage beschikbare capaciteit nabij			
- Den Haag	23	20	20
- Rotterdam	19	17	22
Tekort (in recreatieplaatsen)			
- Den Haag	31.664	39.769	39.488
- Rotterdam	55.215	68.180	57.052

¹⁹ In deze cijfers is geen rekening gehouden met een mogelijk derde regiopark tussen Den Haag en Leiden; als dit park meer groen- of ontsluitingsplannen beoogt dan hier reeds meegenomen, kan het oplopende tekort teruggedrongen worden.

De stadsbewoners van Den Haag zullen in 2020 sowieso relatief minder recreatiemogelijkheden hebben. Het maakt daarbij niet of nauwelijks uit of de regioparken Delfland, Rottemeren en IJsselmonde worden aangelegd. Wellicht verandert de situatie als er tussen Den Haag en Leiden ook een regiopark komt. De relatieve verslechtering van de recreatiemogelijkheden wordt veroorzaakt door de toename van de bevolking, niet alleen in Den Haag zelf maar ook in Delft, Pijnacker en Zoetermeer, gemeenten die wel profiteren van de regioparken, en het extra aanbod 'voor de neus van Den Haag weggapen'.

Tabel 18 Overzicht van belangrijkste uitkomsten voor fietsen per centrale stad

	2000	2020 zonder	2020 met
Percentage beschikbare capaciteit totaal			
- Den Haag	29	25	26
- Rotterdam	40	42	50
Percentage beschikbare capaciteit nabij			
- Den Haag	29	25	25
- Rotterdam	32	32	38
Tekort (in recreatieplaatsen)			
- Den Haag	18.378	21.842	21.692
- Rotterdam	20.576	20.823	17.659

Uit de percentages 'nabij' blijkt dat de steden het grootste deel van hun capaciteit momenteel in de korte afstandsring vinden; voor fietsen vanuit Den Haag en wandelen vanuit Rotterdam is dit zelfs alles of bijna alles. In de toekomstige situatie met regioparken krijgen Rotterdammers wel veel extra capaciteit erbij in de tweede afstandsring.

Zonder regioparken verandert er vrijwel niets voor de Rotterdammers; de groengebieden buiten de regioparken vangen alleen de bevolkingstoename op, maar zorgen niet voor verbeterde recreatiemogelijkheden. De regioparken zorgen wel voor een duidelijke verbetering van recreatiemogelijkheden voor Rotterdammers, die daarmee dezelfde wandelrecreatiemogelijkheden krijgen als de bewoners van Den Haag. Voor de centrale steden is dit nog maar een derde van de totale vraag naar wandelruimte. Bewoners van Rotterdam hebben nu en in de toekomst wel veel meer fietsmogelijkheden dan Hagenaars; als de regioparken worden aangelegd 50%, terwijl Hagenaars er niet op vooruit gaan, met maar 26% van hun behoefte bevredigd.

De absolute tekorten voor de centrale steden zijn en blijven groot. De centrale steden staan garant voor 50-75% van de tekorten van de gehele stadsregio's. De absolute tekorten nemen vanwege de bevolkingsgroei en, bij wandelen, toename van het aandeel allochtonen ook in de toekomstsituatie met regioparken toe. Dit geldt niet voor fietsen vanuit Rotterdam, waarschijnlijk omdat er meer allochtonen bijkomen, die minder fietsen dan autochtonen. Opvallend is wel dat de centrale steden in de toekomst, vooral in de situatie mét regioparken, een groter aandeel van het totale tekort van de stadsregio's voor hun rekening nemen. De stad Rotterdam is dus gebaat bij de regioparken, maar de buitengemeenten nog meer.

5 Conclusies, discussie en aanbevelingen

In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste uitkomsten van de diverse analyses kort samen. Daarna worden enkele discussiepunten behandeld met concrete aanbevelingen voor beleid (en onderzoek).

5.1 Conclusies

In dit onderzoek zijn de vraag naar en het aanbod van recreatieruimte voor wandelen en fietsen in de stadsregio's Rotterdam (voormalig Rijnmond) en Haaglanden met elkaar geconfronteerd. Dit zowel voor de situatie in 2000 als voor de toekomstige situatie van 2020, het laatste voor twee scenario's: met en zonder regioparken rondom Rotterdam. De resultaten van de analyses leiden tot conclusies, die op een drietal wijzen worden weergegeven:

- in tabelvorm per stadsregio (alleen absolute tekorten);
- per scenario (beschikbare capaciteit en absolute tekorten);
- als antwoord op de onderzoeksvraag uit de inleiding.

A. Conclusies in tabelvorm

Tabel 19 Overzicht van uitkomsten m.b.t. tekorten voor **stadsregio Rotterdam**

	Huidige situatie (2000)	Toekomstscenario's voor 2020	
		zonder regioparken	met regioparken
Absolute tekorten (in recreatieplaatsen), met tussen haakjes procentuele verandering t.o.v. 2000			
- wandelen	88.142	99.261 (+13%)	80.136 (-9%)
- fietsen	28.977	29.239 (+1%)	23.372 (-19%)
Tekorten vertaald naar ruimteclaim (in ha) ⁴			
- indien bos	9.800	11.000	8.900
- indien natte natuur	29.400	33.100	26.700

NB: de ruimteclaim dekt de volledige tekorten voor beide activiteiten, mits de aanleg van nieuwe groengebieden niet ten koste gaat van bestaande gebieden met een recreatieve opvangcapaciteit.

Tabel 20 Overzicht van uitkomsten m.b.t. tekorten voor **stadsgewest Haaglanden**

Tabel 20 - Overzicht van uitkomsten m.b.t. tekorten voor Stadsgebied Haaglanden			
	Huidige situatie (2000)	Toekomstscenario's voor 2020	
		zonder regioparken	met regioparken
Absolute tekorten (in recreatieplaatsen), met tussen haakjes procentuele verandering t.o.v. 2000			
- wandelen	62.733	74.233 (+18%)	65.357 (+4%)
- fietsen	33.138	39.116 (+18%)	36.187 (+9%)
Tekorten vertaald naar ruimteclaim (in ha) ²⁰			
- indien bos	11.000	13.000	12.100
- indien natte natuur	33.100	39.100	36.200

NB: de ruimteclaim dekt de volledige tekorten voor beide activiteiten, mits de aanleg van nieuwe groengebieden niet ten koste gaat van bestaande gebieden met een recreatieve opvangcapaciteit.

Kortom: in vergelijking met het scenario 2020 zonder regioparken is, uitgedrukt in hectaren bos, de extra capaciteit die door de drie regioparken wordt gegenereerd gelijk aan die van 3.000 hectare bos.²¹ Niettemin bedraagt de ruimteclaim (uitgedrukt in bos) die overblijft als de regioparken zijn gerealiseerd 12.100 hectare voor Haaglanden en 8.900 hectare voor de stadsregio Rotterdam.

B. Conclusies per scenario, in relatie tot huidige situatie

Huidige situatie, 2000

- Rotterdammers hebben momenteel minder mogelijkheden om te wandelen dan om te fietsen. Hagenaars hebben juist minder mogelijkheden om te fietsen. Inwoners van de stad Rotterdam zien momenteel slechts 22% van hun wandelbehoefte gedekt door de aanwezige groengebieden; voor de stadsregio Rotterdam ligt dit op 33% (dit is het percentage beschikbare capaciteit op de totale vraag). Het gunstigst is de situatie nog voor fietsen in de stadsregio Rotterdam: 59% van de behoefte wordt gedekt. Dit komt door de lagere deelnamegraad voor fietsen, zeker voor allochtonen, en meer mogelijkheden hiertoe in agrarische gebieden. Rondom Den Haag ligt veel minder goed ontsloten agrarisch gebied, en ligt het percentage beschikbare capaciteit voor fietsen dan ook op slechts 29%.
- De recreatiemogelijkheden zijn momenteel het kleinst voor bewoners van de centrale stadswijken van Rotterdam, voor Schiedam, Capelle a/d IJssel en Berkel & Rodenrijs, voor de zuidelijke wijken van Den Haag, voor Rijswijk, Wateringen, Schipluiden, Delft en Zoetermeer. De dichtbevolkte steden/stadsdelen beschikken over weinig toegankelijke wandel- of fietsgebieden, terwijl kleinere gemeenten als Capelle, Berkel & Rodenrijs, Wateringen en Schipluiden, die zelf redelijk wat groenvoorzieningen hebben, kampen met een grote vraagconcurrentie van op korte afstand gelegen buursteden.

²⁰ In de tabellen zijn de absolute tekorten gedeeld door de opvangcapaciteit van respectievelijk bos en natte natuur (zie tabel 1), en is de hoogste ruimteclaim overgenomen. Een hectare bos heeft namelijk gelijktijdig een opvangcapaciteit voor wandelen en voor fietsen.

²¹ Alleen de extra gegenereerde capaciteit die ook ten goede komt aan de inwoners van de twee stadsregio's die nog niet voldoende voorzien waren, telt hier mee.

- **Kortom: in 2000 kennen beide stadsregio's, Haaglanden en Rotterdam, aanzienlijke tekorten voor zowel recreatief wandelen als recreatief fietsen. Voor fietsen is het tekort, uitgedrukt in recreatieplaatsen, wel duidelijk lager dan voor wandelen. Beleidsmatig wordt aangenomen dat deze tekorten een negatieve invloed op de leefbaarheid van beide stadsregio's hebben.**

Scenario 1: 2020 zonder regioparken

- Als de bestaande plannen binnen de grenzen van de drie regioparken (Rottemeren, Midden-Delfland en IJsselmonde) niet worden uitgevoerd, nemen de absolute tekorten in de toekomst veelal sterk toe. Dit komt door de bevolkingstoename en (voor wandelen) een toenemend aandeel niet-westerse allochtonen. Uitzondering is fietsen in de stadsregio Rotterdam: het tekort blijft hier ongeveer gelijk. Per inwoner gerekend (percentage beschikbare capaciteit op totale vraag) blijft de situatie gemiddeld min of meer gelijk, d.w.z. de toegenomen vraag en het extra aanbod houden elkaar op het niveau van de stadsregio's ongeveer in evenwicht.
- Zonder regioparken zal de situatie vooral verslechteren in de noordelijke delen van de stadsregio Rotterdam, omdat daar nieuwe woonwijken worden aangelegd (Zuidplaspolder, Bergschenhoek), zonder dat er in dit scenario groengebieden bijkomen. Zuidelijke gemeenten in de stadsregio, en ook in Haaglanden, profiteren wel van de aanleg van nieuwe natuurgebieden buiten de regioparken: langs de Nieuwe Maas, het Haringvliet, in de Hoeksche Waard en Voorne-Putten.
- **Kortom: indien de bestaande plannen in deze regioparken niet worden uitgevoerd, blijft de vraag- en aanbodverhouding op persoonsniveau ongeveer gelijk. Omdat er sprake is van een toenemende bevolking, nemen daarmee de absolute tekorten toe. Beleidsmatig gesproken verbeterd de leefbaarheid van de beide regio's niet ten opzichte van de huidige situatie. Door de grotere omvang van het tekort vraagt het meer inspanning dit tekort weg te werken dan in 2000 het geval was.**

Scenario 2: 2020 met regioparken

- Realisatie van de regioparken doet het absolute tekort aan wandelmogelijkheden in de stadsregio Rotterdam met 9% (8000 recreatieplaatsen) afnemen ten opzichte van 2000. Indien de regioparken niet worden gerealiseerd, neemt het tekort met 13% toe (zie tabel 20). Realisatie van de regioparken doet het tekort aan fietsmogelijkheden in de stadsregio Rotterdam met 19% (5600 recreatieplaatsen) afnemen. Indien de regioparken niet worden gerealiseerd neemt het tekort met 1% toe.
- Voor inwoners van de stadsregio Rotterdam betekent het toekomstscenario met regioparken op persoonsbasis een grote verbetering voor wandelen, en in iets mindere mate voor fietsen. De stadsregio Rotterdam is dan voor wandelen net zo goed voorzien als Haaglanden, terwijl zij in 2000 nog duidelijk slechter af was. Beide regio's dekken in 2020 met regioparken bijna 50% van hun

wandelbehoefte, tegenover een huidig percentage van 33% voor de stadsregio Rotterdam.

- Naast een duidelijke verbetering voor de stad Rotterdam, zullen de regioparken ook zorgen voor verbeterde recreatiemogelijkheden voor bewoners van Schiedam, Vlaardingen, Ridderkerk, Barendrecht en het noorden van de stadsregio Rotterdam, waar de grote vraag van bewoners van nieuw geplande woningbouwlocaties voor een deel opgevangen kan worden.
- Ook Haagse randgemeenten als Delft, Schipluiden, Pijnacker en Zoetermeer profiteren van de 'Rotterdamse' regioparken. Dit is niet verwonderlijk, gegeven dat twee van deze parken deels in de regio Haaglanden liggen.
- De stadsbewoners van Den Haag, maar ook 'buitenwijkers' in Wateringen en Rijswijk, profiteren niet of in zeer beperkte mate van de Rotterdamse regioparken. Het absolute recreatietekort van zowel de stad Den Haag als het stadsgewest Haaglanden neemt in 2020 toe; voor de stad zelfs met 25% voor wandelen en 18% voor fietsen.
- De regio Den Haag heeft dus overduidelijk behoefte aan "eigen" extra groengebieden, bijvoorbeeld in de vorm van een (reeds overwogen) regiopark tussen Den Haag en Leiden.
- **Kortom: de realisatie van de regioparken Rottemeren, Midden-Delfland en IJsselmonde heeft voor de Rotterdamse regio een duidelijke meerwaarde om de recreatietekorten terug te dringen. De tekorten per persoon nemen aanzienlijk af. Zozeer zelfs dat, in weerwil van de bevolkingsgroei, de absolute tekorten dalen ten opzichte van 2000. Beleidsmatig gesproken betekent dit dat in de regio Rotterdam de leefbaarheid toeneemt. Alhoewel geringer in omvang dan in 2000, blijft er nog wel een fiks absoluut tekort bestaan. De "Rotterdamse" regioparken voorkomen echter niet dat in het centrale deel van de regio Haaglanden de achterstandssituatie wat betreft beschikbare groene recreatiemogelijkheden verder verslechtert. Wil men in Haaglanden de bestaande tekorten tenminste gelijk houden, dan wel tekorten daadwerkelijk terugdringen omwille van de leefbaarheid, dan zijn nieuwe projecten (bovenop de bestaande) in de vorm van "eigen" regioparken voor Haaglanden noodzakelijk.**

C. Beantwoording onderzoeksvraag

"Is het groene recreatieaanbod in en rondom de grote steden van Zuid-Holland voldoende om nu en in de toekomst te voldoen aan de behoeften van de inwoners van deze steden?"

Nee. Er is in 2000 een fors tekort aan recreatieruimte in beide stadsregio's, zodat niet volledig in de recreatiebehoeften kan worden voorzien. Ook in de toekomst zal er een tekort blijven bestaan, ongeacht welk groenscenario gehanteerd wordt. Niettemin zal het recreatietekort voor de stadsregio Rotterdam, dankzij de realisatie van de geplande groenprojecten binnen de grenzen van de drie regioparken, aanzienlijk afnemen (met 9% voor wandelen en 19% voor fietsen). Beleidsmatig gesproken zal de leefbaarheid in deze stadsregio zelfs verbeteren. In Haaglanden echter lopen de

recreatietekorten in 2020 in beide scenario's verder op, en verslechtert (beleidsmatig gesproken) met name in het centrale deel de leefbaarheid ten opzichte van 2000.

5.2 Discussie en aanbevelingen voor beleid

In deze discussie gaan we vooral in op de betekenis van de uitkomsten van de drie doorgerkende situaties: de huidige situatie en de twee toekomstscenario's, zonder en met regioparken rondom de stad Rotterdam. Ten behoeve van het beleid voor de aanleg en inrichting van groengebieden kunnen hierbij nog een aantal kanttekeningen geplaatst worden.

Voor wandelen en fietsen beter een woud dan een wad

De eerste kanttekening heeft betrekking op het nieuw geplande aanbod, zowel binnen als buiten de regioparken. Het gaat hier in belangrijke mate om natte natuur. Voor 17.400 van alle 42.000 ha gebied met functiewijziging, oftewel 42%, is de nieuwe functie nat natuurlijk gebied. Tegelijkertijd is dit van alle vier voorkomende nieuwe typen grondgebruik (park, bos, droge natuur, natte natuur) het type waaraan de laagste recreatieve opvangcapaciteit wordt toegekend. Vergeleken met bos levert natte natuur slechts een derde van het aantal recreatieplaatsen voor wandelen en fietsen op. Een Bentwoud levert dus veel meer wandel- en fietsmogelijkheden op dan een Bentwad. Voor oever- en waterrecreatie zou een Bentwad wellicht gunstiger zijn, echter eerder onderzoek (De Vries & Bulens, 2001) suggereert dat er in deze regio geen tekorten zijn voor laatstgenoemde activiteiten. Door meer bossen, parken of droge natuur aan te leggen in plaats van natte natuur is een nog sterkere reductie van het recreatieve tekort mogelijk dan nu volgens planning wordt gerealiseerd.

- **Aanbeveling: om de wandel- en fietstekorten zoveel mogelijk terug te dringen en zo (beleidsmatig gesproken) wat betreft de leefbaarheid een inhaalslag te maken, kan men het beste kiezen voor inrichtingsvormen met een hoge recreatieve opvangcapaciteit. Bos heeft de hoogste opvangcapaciteit.**

De beste locatie voor nieuwe recreatiegebieden

Een tweede kanttekening betreft de locatie van de nieuwe gebieden, met name die met een recreatieve doelstelling. Een voorbeeld is het Bentwoud ten oosten van Zoetermeer. Momenteel is dit gebied met een zeer hoge recreatiecapaciteit gepland op een afstand van meer dan 10 kilometer van Rotterdam, en zelfs meer dan 15 kilometer van het centrum en zuiden van Rotterdam, en ook van het grootste deel van Den Haag. Ypenburgers kunnen er volgens de gehanteerde kengetallen nog net een fietstochtje maken. Als Rotterdammers en Hagenaars wel in het Bentwoud gaan recreëren, zal dit veelal met gebruik van de auto als vervoersmiddel gaan.

Meer in het algemeen profiteren degenen die dicht bij het nieuwe gebied wonen het meest van de extra capaciteit die dit gebied genereert. Verder is eerder het

uitgangspunt voorgesteld om vooral degenen die momenteel over de minste recreatiemogelijkheden beschikken van extra aanbod te voorzien. Hiervan uitgaande lijkt het efficiënter om, indien er meerdere woongebieden zijn met vergelijkbare tekorten, in plaats van één groot bosgebied aan te leggen bij één van deze woongebieden, dit areaal meer te spreiden. Aannemende dat mensen met een lokaal tekort aan mogelijkheden toch gaan recreëren, maar daarvoor dan vaker verder (dan de normafstand) van huis gaan, zou dit ook tot minder recreatiemobiliteit leiden. Hierbij moet er wel voor gewaakt worden het areaal te veel te versnipperen, waardoor de belevingskwaliteiten van de afzonderlijke gebieden in het gedrang kunnen komen.

- **Aanbeveling: probeer nieuwe bosgebieden zo dicht mogelijk bij de stadsranden aan te leggen, streef er naar dat zoveel mogelijk van de behoeften aan recreatie dichtbij huis voorzien wordt. In dit onderzoek zijn de volgende normafstanden gehanteerd:**
- **wandelen: 10 km vanaf eigen woonbuurt (met 50% al binnen 2,5 km)**
 - **fietsen: 15 km vanaf eigen woonbuurt (met 60% al binnen 7,5 km)**
- Verder is een goede toegankelijkheid van deze gebieden in de vorm van fiets- en wandelpaden een essentiële randvoorwaarde.**

Benodigde inspanning voor betere ontsluiting van het agrarisch gebied

Een derde kanttekening betreft de voorgestelde verbetering van de ontsluiting van het agrarisch gebied binnen de regioparken. Vooral in het regiopark Delfland lijkt het hierbij in belangrijke mate om momenteel laag ontsloten en open agrarisch gebied (d.w.z. met weinig opgaande begroeiing) te gaan. In de berekeningen is aangenomen dat dit goed ontsloten zal worden. Het verbeteren van de ontsluiting levert een extra opvangcapaciteit van 0,7 fietsers per hectare per dag op (en 0,3 wandelaars). In Delfland gaat het dan om 4500 hectare, waardoor 3150 extra fietsrecreatieplaatsen, ofwel ongeveer een derde van de totale fietsvraag van Delft en Schiedam in 2020, gedekt wordt.

Het is de vraag of het in de praktijk mogelijk is om de toegankelijkheid van agrarisch gebied zodanig te verbeteren als aangenomen wordt in dit onderzoek. Om laag ontsloten agrarisch gebied op de hoogste ontsluitingsdichtheid te brengen, is gemiddeld zo'n 60 extra meter pad/weg per hectare nodig (De Vries & Bulens, 2001, p. 19). Voor Delfland gaat het om 4500 hectare, dus zou 270 kilometer pad of weg aangelegd moeten worden. Verder geldt dat hierbij aangenomen wordt dat dit extra pad voor het overgrote deel ook voor fietsers toegankelijk is. Al met al vraagt dit dus een aanzienlijke inspanning. Voor wandelen kan daarbij nog aangetekend worden dat agrarisch gebied veelal vooral een recreatieve functie heeft als uitloopgebied, dat wil zeggen dat alleen het gebied dat dicht bij de eigen woning ligt, gebruikt wordt. Er zijn maar weinig agrarische gebieden in Nederland zo aantrekkelijk dat men alleen hiervoor de auto pakt, ter plekke parkeert en daar gaat wandelen. De gebieden waar de verdichting van de infrastructuur zinvol is, kunnen daarmee voor wandelen wellicht beperkter zijn dan in de berekeningen is aangehouden.

- **Aanbeveling: indien men agrarisch gebied voor intensiever recreatief gebruik geschikt wil maken, dient men te beseffen dat het verdichten van de recreatieve infrastructuur een aanzienlijke inspanning vereist, en daarmee al snel een zeer kostbare aangelegenheid wordt. Gegeven de veelal relatief lage waardering voor agrarisch gebied, zeker onder niet-westerse allochtonen, lijkt dit daarmee geen voor de hand liggende optie.**

Het maatschappelijke belang van de beleidsmatig geconstateerde tekorten

Een andersoortige kanttekening die we hier willen maken, is van meer algemene aard. Het betreft de 'hardheid' van de geconstateerde tekorten en daarmee de noodzaak van het geheel wegwerken van deze tekorten. Om te beginnen zijn de berekende tekorten indicatief van aard. Anders gezegd: het zijn beleidsmatige tekorten, die gelden onder de gehanteerde, deels normatief ingegeven, uitgangspunten. Als men als beleidsmaker vindt dat er binnen de gestelde normafstanden voldoende aanbod moet zijn om in de vraag vanuit de lokale bevolking te voorzien, en vraag en aanbod binnen de methode op redelijke wijze gedefinieerd vindt, dan resulteren de berekende tekorten. Het is niet duidelijk of de lokale bevolking waarvoor een tekort geconstateerd is hier ook direct last van heeft. Dit bijvoorbeeld in de vorm van minder plezierige recreatie-ervaringen, het minder vaak gaan recreëren in een groene omgeving en/of het verder weg te gaan recreëren. In extremere gevallen zouden tekorten zelfs kunnen leiden tot een verminderde gezondheid en een grotere verhuisgeneigdheid. Dit laatste zou ook een negatief effect op het vestigingsklimaat in de regio tot gevolg kunnen hebben.

Over deze mogelijke gevolgen van recreatieve tekorten is nog weinig met zekerheid bekend. Er zijn wel aanwijzingen in deze richting, met name als het gaat om recreatiemobiliteit. Zo trekt het Mastbos ten zuiden van Breda veel bezoekers uit de omgeving van Dordrecht-Rotterdam-Den Haag (Segeren & Visschedijk, 1997). Voor deze mensen ligt het Mastbos op meer dan 50 kilometer van hun woning. Ook meer algemeen is gevonden dat een geringere hoeveelheid bos in de leefomgeving samengaat met een grotere afstand die mensen afleggen naar het bosgebied dat ze het vaakst bezoeken (De Vries, 1999). Ook voor de tevredenheid met het lokale groen- en natuuraanbod zijn er aanwijzingen dat mensen uit gebieden waarvoor tekorten zijn geconstateerd, minder tevreden over dit aanbod zijn (zie bijv. Reneman et al., 1999); hetzelfde geldt voor gezondheid (De Vries et al., 2003c). Er is echter geen onderzoek beschikbaar waarin geprobeerd is tekorten en/of beschikbare capaciteiten zoals hier berekend rechtstreeks aan dergelijke mogelijke consequenties te relateren.

- **Aanbeveling: onderzoek naar de maatschappelijke relevantie van de beleidsmatig geconstateerde tekorten is wenselijk. Hierbij gaat het met name om het zich materialiseren van verwachte negatieve consequenties van een lokaal tekort aan recreatiemogelijkheden. Een dergelijke empirische onderbouwing zal de zeggingskracht van de uitkomsten van de analyse sterk vergroten.**

Het belang van kwaliteit, naast kwantiteit

Tot slot wordt hier nogmaals herhaald wat in het begin al gezegd is: het huidige project heeft zich vrijwel uitsluitend op de kwantitatieve aspecten van vraag en aanbod gericht. Dit betekent niet dat het kwalitatieve aspect van minder belang wordt geacht, maar eerder dat dit (nog) lastiger te onderzoeken valt, met name daar waar het de kwaliteiten van het aanbod betreft. Het moge duidelijk zijn dat het recreatieve aanbod ook in kwalitatieve zin dient aan te sluiten bij de behoeften van de bevolking. Op de eerste plaats kan hierbij gedacht worden aan randvoorwaarden, zoals de toegankelijkheid en de sociale veiligheid van groengebieden, en de staat van onderhoud van de hierin aanwezige voorzieningen. Het niet voldoen aan deze randvoorwaarden kan er voor zorgen dat zelfs in situaties met een tekort aan mogelijkheden het aanwezige aanbod onderbenut blijft. Daarbovenop zijn er nog de kwalitatieve aspecten die de recreatieve ervaring kunnen verrijken. Hierbij kan, naast de basale inrichting van het gebied, gedacht worden aan extra voorzieningen en faciliteiten die andere activiteiten dan wandelen en fietsen mogelijk maken, of aan het tegemoet komen aan aanvullende wensen en behoeften van specifieke doelgroepen. Het lijkt zaak om niet alleen de huidige gebruikers van de groengebieden hierbij te betrekken, maar ook degenen die deze gebieden momenteel niet kunnen of wensen te bezoeken.

- **Aanbeveling: beleavings- en gebruikersonderzoek onder inwoners en recreanten, gericht op de kwaliteit van het aanbod, is en blijft, naast dit kwantitatieve recreatieonderzoek, onontbeerlijk teneinde een adequaat recreatiebeleid te kunnen voeren.**

Referenties

Ergun, C. & Bik, M. (2003). Prognose bevolkingsgroepen Rotterdam 2017. Rotterdam: Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS).

Farjon, J.M.J. & Lammers, G.W. (2002). Beoordeling ruimtebehoefte voor 60.000 ha groen om de stad. RIVM rapport 408765002/2002. Bilthoven: RIVM

Goossen, C.M., Langers, F. & Lous, J.F.A. (1997). Indicatoren voor recreatieve kwaliteiten in het landelijk gebied. SC-rapport 584. Wageningen: DLO-Staring Centrum.

Grahn, P. & Stigsdotter, U.A. (2003). Landscape planning and stress. Urban Forestry & Urban Greening, vol. 2, pp 1-18.

Herzele, A. van & Wiedemann, T. (2002). A monitoring tool for the provision of accessible and attractive urban green spaces. Landscape and Urban Planning, 966, 1-18.

Huisman, C. & Wissen, L. van (1998), Regionale allochtonen prognose 1996-2016. NIDI-rapport 54, pp. 149.

LVN (2000). Structuurschema Groene Ruimte 2, deel 1. Samenwerken aan groen Nederland. Den Haag: ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

LVN (2002). Toeristisch Recreatief Actieplan. Den Haag: ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Reneman, D., M. Visser, E. Edelmann & B. Mors (1999). Mensenwensen; de wensen van Nederlanders ten aanzien van natuur en groen in de woonomgeving (Reeks Operatie Boomhut nr. 6). Hilversum: Intomart/Wageningen: Staring Centrum.

Segeren, A.H.J. & Visschedijk, P.A.M. (1997). Het recreatief gebruik van SBB-terreinen in de regio Brabant-West. IBN-rapport 264. Wageningen: IBN-DLO.

Vries, S. de (1999). Vraag naar natuurgebonden recreatie in kaart gebracht; inclusief een ruimtelijke confrontatie met het lokale aanbod. SC-rapport 674/Reeks Operatie Boomhut nr. 11. Wageningen: Staring Centrum

Vries, S. de & Bulens, J. (2001). Rapportage project "Explicitering 300 000 ha", fase 1 en 2. Wageningen: Alterra.

Vries, S. de (2002). "The effect of greenspace in the living environment on recreation (and health)". In: Barros, S. (Ed.), Proceedings of the All division 6 IUFRO-meeting "Collaboration and partnership in forestry", Valdivia (Chile), November 11-17, 2002, pp 192-207.

Vries, S. de & Goossen, M. (2002a). Recreatietekorten in de provincie Noord-Holland; een globaal zicht op de effectiviteit van de voorgestelde plannen tot 2020. Alterra-rapport 448. Wageningen: Alterra.

Vries, S. de & Goossen, M. (2002b). Predicting transgressions of the social capacity of natural areas. In: A. Arnberger, C. Brandenburg & A. Muhar (Eds.), Proceedings of the Conference on Monitoring and Management of Visitor Flows in recreational and protected areas. Vienna (Austria): Bodenkultur University.

Vries, S. de, Bulens, J., Hoogerwerf, M. & Langers, F. (2003a). Recreatief groen in het Structuurplan Amsterdam; een confrontatie van vraag en aanbod nu en in de toekomst. Alterra-rapport 691. Wageningen: Alterra.

Vries, S. de, Hoogerwerf, M., Regt, W.J. de (2003b). Beschrijving van en gevoeligheidsanalyses voor het recreatiemodel AVANAR. MNP-werkdocument 2003-18. Wageningen: Milieu- en Natuurplanbureau.

Vries, S. de, Verheij, R.A., Groenewegen, P.P. & Spreeuwenberg (2003c). Natural environments – healthy environments? An exploratory analysis of the relationship between greenspace and health. *Environment and Planning A*, vol. 35, pp. 1717-1731.

Appendix 1 Resultaten nieuw stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg

Het tegenwoordige Haagse stadsdeel Leidschenveen-Ypenburg maakte in 1999 nog geen deel uit van de gemeente Den Haag. Omdat de gemeentelijke indeling uit 1999 als basis voor de presentatie van de uitkomsten is gebruikt, is dit stadsdeel in de tabellen voor Haaglanden dan ook niet als een afzonderlijke eenheid terug te vinden. In de onderstaande tabel worden de resultaten voor dit nieuwe stadsdeel wel afzonderlijk gepresenteerd. NB: de tekorten voor Leidschenveen-Ypenburg kunnen niet bij het Haaglandse tekort opgeteld worden, omdat ze hier reeds in zijn verwerkt, maar dan via meerdere 1999-gemeenten waar dit gebied toen nog deel van uitmaakte. Ze kunnen wel opgeteld worden bij het gemeentelijke tekort voor Den Haag, omdat hier geen overlap bestaat. Op die manier ontstaat dan een gemeentelijk tekort voor Den Haag volgens gemeentegrenzen uit 2003.

Tabel A1.1 Uitkomsten voor huidige situatie en de twee toekomstscenario's voor Leidschenveen-Ypenburg

Activiteit/ situatie	Totale vraag	Percentage binnen 2,5 km	Percentage binnen 10 km	Resterende vraag (tekort)
Wandelen				
2000	480	38	50	239
2020 zonder	3409	41	53	1597
2020 met	3409	41	56	1512
Fietsen				
2000	284	44	44	160
2020 zonder	2163	39	39	1326
2020 met	2163	45	47	1140

Appendix 2 Samenstelling begeleidingscommissie

Drs. Pim M. Uijtdewilligen (voorzitter)
Directie Groen, Water en Milieu, provincie Zuid-Holland

Mw. Odette Hartgerink
Directie Groen, Water en Milieu, provincie Zuid-Holland

Drs. Marc Soeterbroek
Dienst Stedebouw+Volkshuisvesting, gemeente Rotterdam, in opdracht van de
Stadsregio Rotterdam

Drs. Arjan J. de Bakker
Hoofdafdeling Algemeen Ledenbelang, ANWB